

KALVARIJOS SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. vasario mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO KALVARIJOS SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	21
3.5. Laisvalaikis	35
3.6. Draugai	40
3.7. Kaimynystė	43
3.8. Gyvenimo sąlygos	45
3.9. Dalyvavimas	49
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	49
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	51
3.10. Žalingi įpročiai	60
3.11. Mityba ir poilsis	66
3.12. Psichologinė savijauta	72
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	76
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS KALVARIJOS SAVIVALDYBEI	81

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Kalvarijos savivaldybėje 2011 m. spalio 31–lapkričio 24 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (21–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Kalvarijos savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Kalvarijos savivaldybės teritorijoje gyveno 3332 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 25,82 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių ir Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25 proc. numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslinę arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 400 tiriamųjų. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Kalvarijos savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažyminys (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

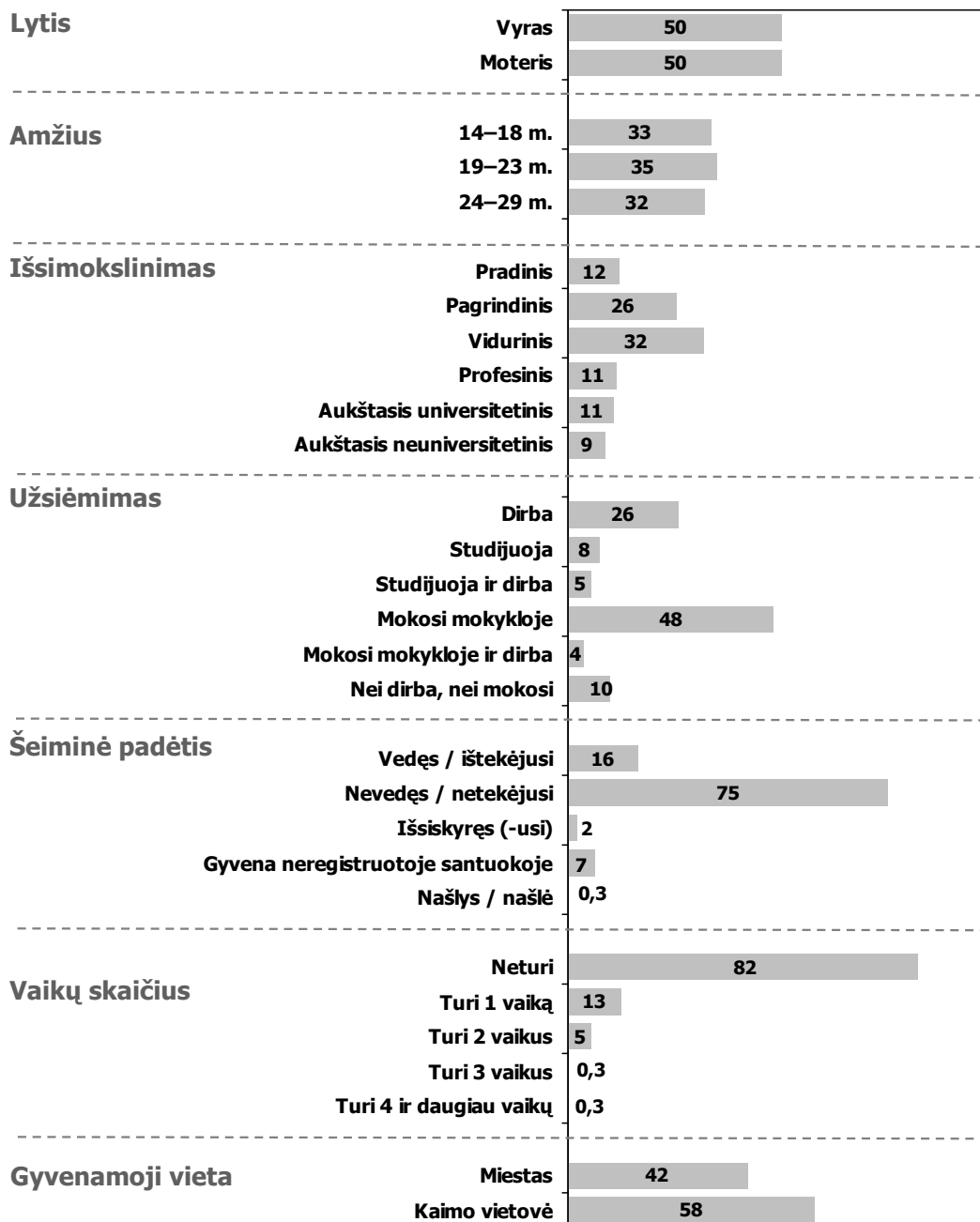
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO KALVARIJOS SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

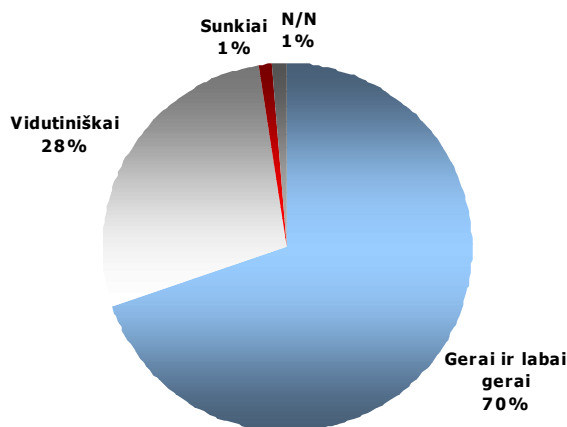
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=400)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 207 moksleiviai, jie sudarė 52 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=207)

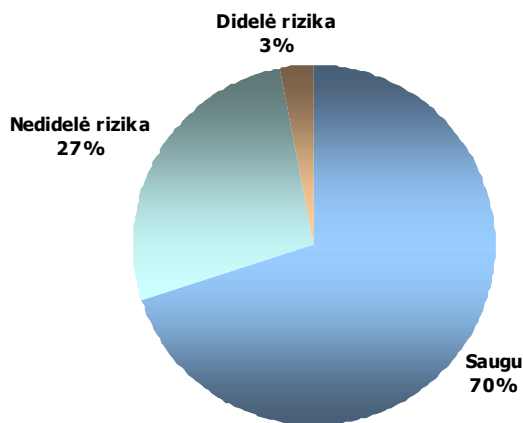
Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,1; t. y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (70 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 28 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio koreliacijos su fizinės savijautos (Spearmano $\rho=-0,175$, $p=0,012$), psichinės savijautos (Spearmano $\rho=-0,211$, $p=0,002$) ir šeimos narių socialinio palaikymo (Spearmano $\rho=-0,194$, $p=0,005$) rodikliais (šių 3 rodiklių aprašus žr. 3.11, 3.12 skyriuose). Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai fiziškai ir psichiškai jaučiasi bei

susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokyti pavojinga (nuo 8 iki 12).

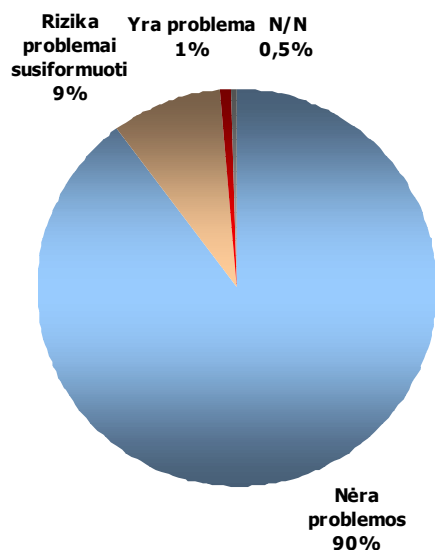

3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=207)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 22,7; t. y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje arba nedidelės rizikos aplinkoje.

Dauguma (70 proc.) moksleivių mokosi saugioje mokykloje. 27 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 3 proc. mokosi nesaugioje aplinkoje (žr. 3.2.2 pav.).

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

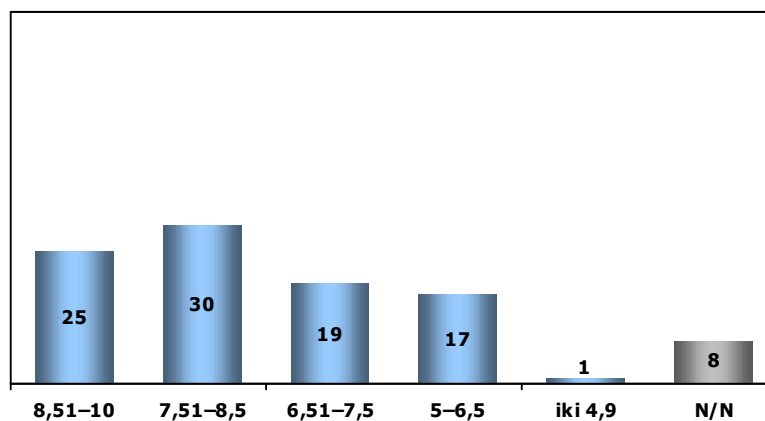

3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=207)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 9,4; t. y. apskritai Kalvarijos moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (90 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 9 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi ženklių mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

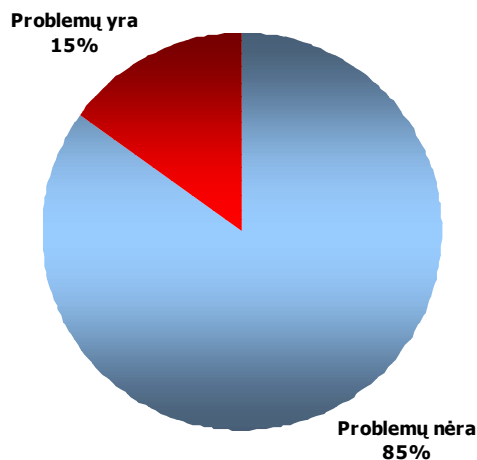
Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=207)

Tyrimo dalyvavusių moksleivių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 7,78. 25 proc. apklaustųjų mokinių nurodė aukštą (8,51–10 balų) pažymių vidurkį. 49 proc. – vidutinį (6,51–8,5 balo). 18 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

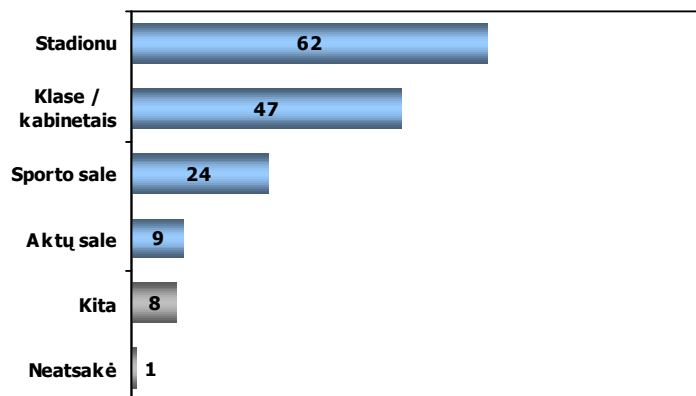
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=207)

Dauguma (85 proc.) tyrime dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 15 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

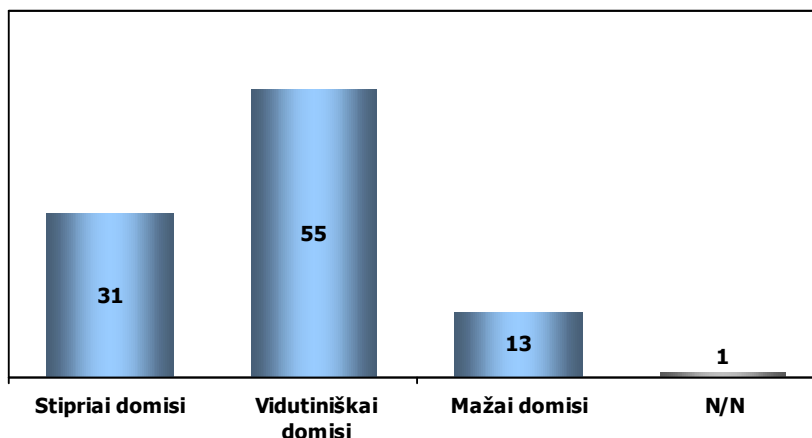
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=207)

Dauguma (62 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 47 proc. gali naudotis klase / kabinetais. 24 proc. – sporto sale. 9 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręgti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 – aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsima profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkami (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkami profesija.

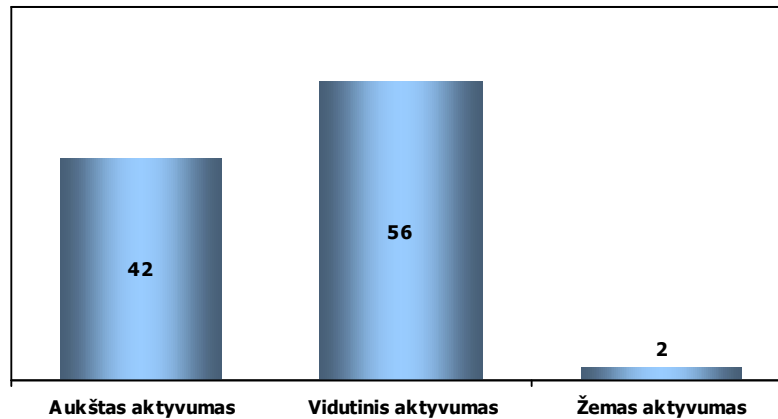

3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=207)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 16,4; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutiniškas.

55 proc. respondentų vidutiniškai domisi būsima profesija. 31 proc. – labai domisi. 13 proc. apklaustų moksleivių domėjimasis būsima profesija yra mažas (žr. 3.2.7 pav.).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=207)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 17,2. Tai rodo vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Daugiau nei pusė (56 proc.) respondentų patenka į vidutiniškai aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją. 42 proc. būdingas aukštas aktyvumas, o 2 proc. – žemas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna teigiama koreliacija su lankomumo (Spearmano $\rho=0,225$, $p=0,001$) rodikliu ir silpna neigiama koreliacija su pažangumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,291$, $p<0,001$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji turi mažiau lankomumo problemų ir geriau mokosi.

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **nedrausmingas moksleivių elgesys, pareigų nevykdymas** („daug nedrausmingų mokinių, kurie pamokų metu užsiima pašaline veikla ir trukdo mokytis“, „bendraamžiai žino savo teises, bet nežino pareigų. Nedrausmingi net ir pamokų metu“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („didelis mokymosi krūvis“, „labai daug mokytis reikia“, „mokslo krūvis labai didžiulis“)
- ✓ **psichologinis smurtas** („patyčios“, „užgauliojimai“, „tyčiojasi iš mokytojų“, „daug patyčių tarp bendraamžių“)
- ✓ **diskriminacija** („diskriminacija“)
- ✓ **griežtos tvarkos nebuvimas** („griežtesnės tvarkos, disciplinos“, „reikėtų griežtesnės tvarkos“)
- ✓ **problemos nuvykti į mokyklą** („pavėžėjimo į mokyklą ir iš jos reikėtų“)
- ✓ **šaltos mokyklos patalpos** („šildymo reikia“).

Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti:

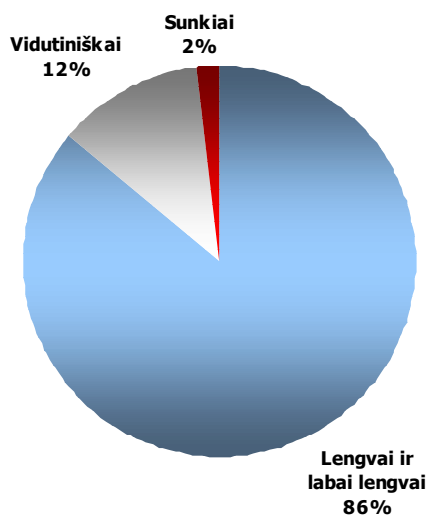
- ✓ **auklėjant vaikus pasitelkus vaizdinę medžiagą, pokalbius** („daryčiau klasių susitikimus, kalbėčiau, rodyčiau filmus apie tai, kas nutinka vaikams, iš kurių tyčiojamas“)
- ✓ **gerinant viešojo transporto susisiekimą su mokykla** („sudaryčiau pavėžėjimo grafiką ir liepčiau vaikus vežti keliais maršrutais, skirčiau daugiau lėšų pavėžėjimui“)

- ✓ **skiriant daugiau lėšų mokyklos infrastruktūrai** („skirčiau daugiau pinigų sporto salių įrengimui“, „sutvarkčiau mokyklos išvaizdą ir vidų“)
- ✓ **įvedant griežtą tvarką mokyklose ir rūpinantis, kad jos būtų laikomasi** („įdėčiau koridoriuose kameras“, „stengčiausi užtikrinti, kad dabartiniai įstatymai, susiję su drausme, būtų tikrai vykdomi, pvz., mokinys tris kartus svarstomas mokyklos taryboje ir jis tikrai šalinamas iš mokyklos“)
- ✓ **įvedant elektroninį dienyną** („įvesčiau elektroninį dienyną“)
- ✓ **mažinant mokymosi krūvį** („mažinčiau mokymosi krūvį“).

3.3. Studijos

Tyrimo dalyvavo 51 respondentas, studijuojantis aukštosiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

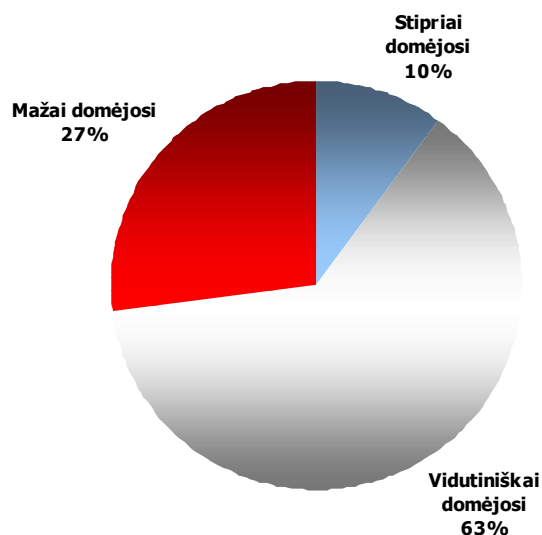
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=51)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,2; t. y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

86 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 12 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su kylančiomis problemomis. 2 proc. sunkiai įveikia problemas (žr. 3.3.1 pav.).

Su problemomis studijose sėkmingiau susidoroja moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,049$).

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

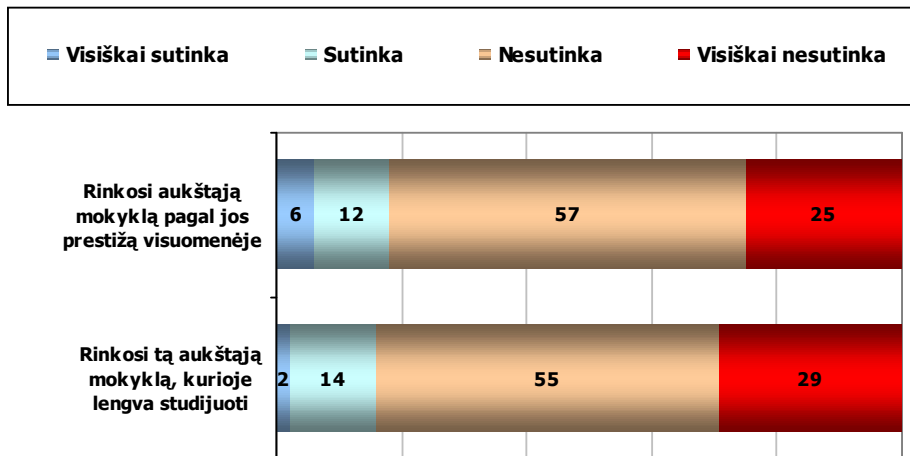

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=51)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 14,3. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsima profesija.

Didžioji dalis (63 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsima profesija kategorijai. 27 proc. priskirtini žemo sąmoningumo kategorijai. 8 proc. išreiškė stiprų domėjimąsi būsima profesija (žr. 3.3.2 pav.).

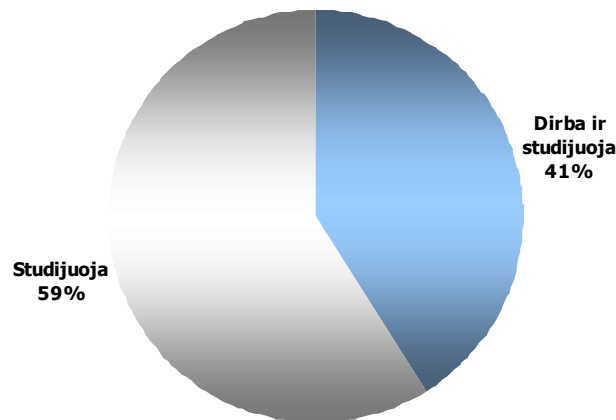
Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=51)

18 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 82 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 16 proc. tyrimo dalyvių. 84 proc. neatsižvelgė, ar studijuoti bus lengva (žr. 3.3.3 pav.).

Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaiciuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

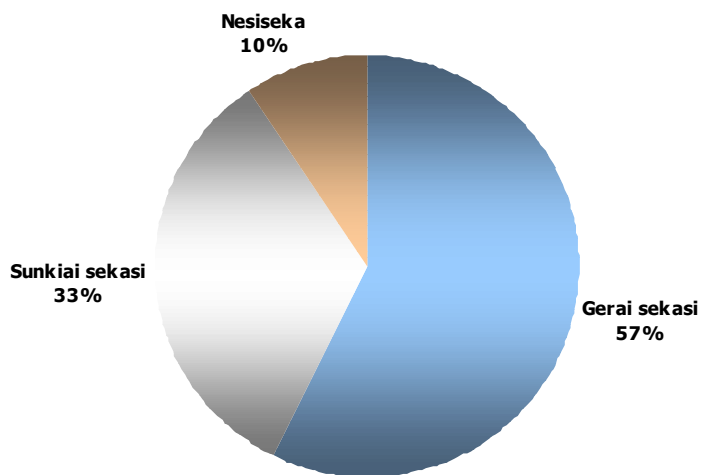

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=51)

59 proc. apklaustųjų studentų tik studijuoja, 41 proc. – dirba ir studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

Dažniau dirba ir studijuoja nei vien studijuoja vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

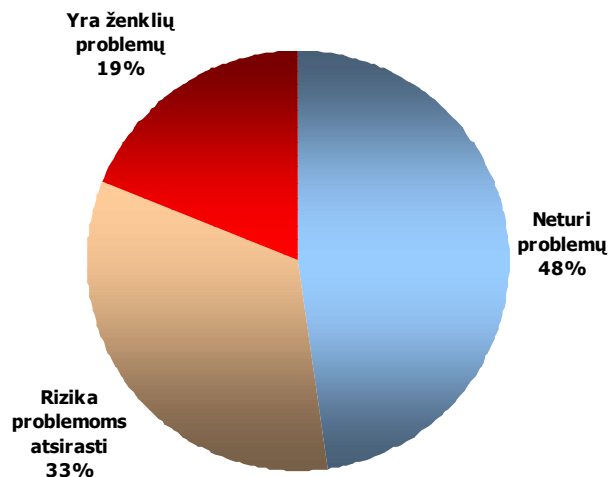
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=21)

Daugumai (57 proc.) dirbančių studentų derinti studijas ir darbą sekasi gerai. 33 proc. – sekasi sunkiai, 10 proc. – nesiseka (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklų problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

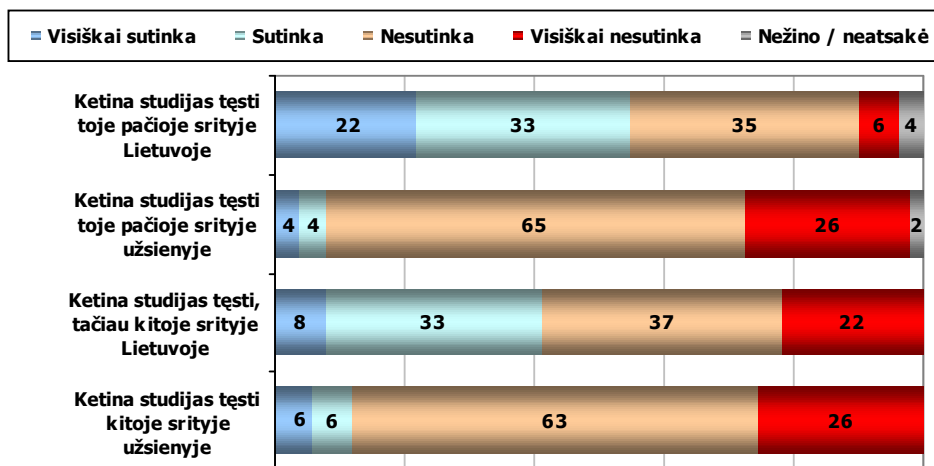

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=21)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 10,0. Ši reikšmė rodo, kad darbo ir studijų derinimo problemų kol kas nėra.

Beveik pusė (48 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 33 proc. priklauso rizikos grupei. 19 proc. turi ženklų problemų (žr. 3.3.6 pav.).

Ketiniai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

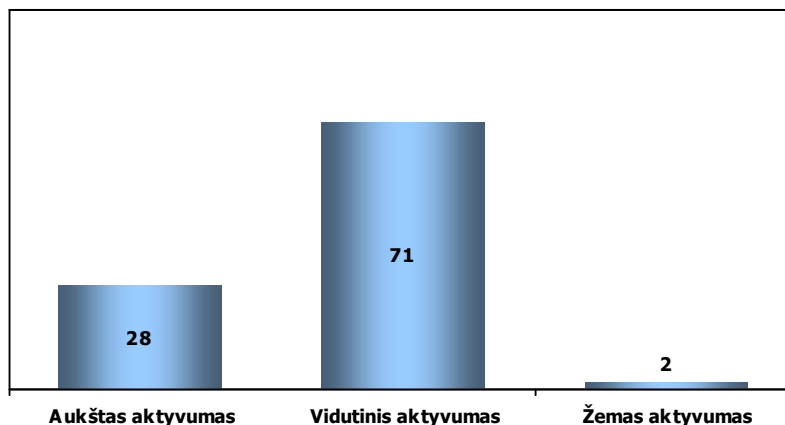

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=51)

Dauguma (55 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 8 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 41 proc., užsienyje – 12 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Pastebėta stipri teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,529$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas kitoje srityje Lietuvoje ir užsienyje (Spearmano $\rho=0,313$, $p=0,025$). Tai rodo, kad tie studentai, kurie planuoja keisti studijų sritį, svarsto galimybes tęsti studijas tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=51)

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 20,5. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

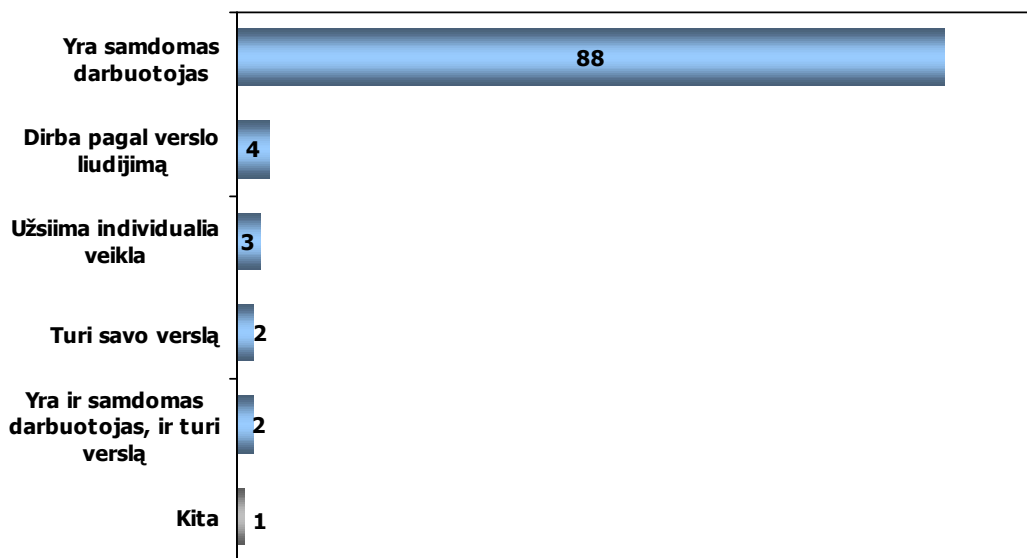
Dauguma (71 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo grupę patenka 28 proc. tyrimo dalyvių, į žemo – 2 proc. (žr. 3.3.8 pav.).

Nustatyta silpna neigiama koreliacija tarp aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio ir ketinimo studijas tęsti kitoje srityje užsienyje (Spearmano $\rho=-0,300$, $p=0,032$). Tai rodo, kad tie studentai, kurie yra aktyvesni studentų savivaldoje, rečiau ketina studijas tęsti kitoje srityje užsienyje. Taip pat pastebėta vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp aktyvumo studentų savivaldoje ir studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklių. Tai rodo, kad sąmoningiau pasirinkę studijas studentai yra aktyvesni studentų savivaldoje. Studentų savivaldoje aktyvesni vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

3.4. Darbas

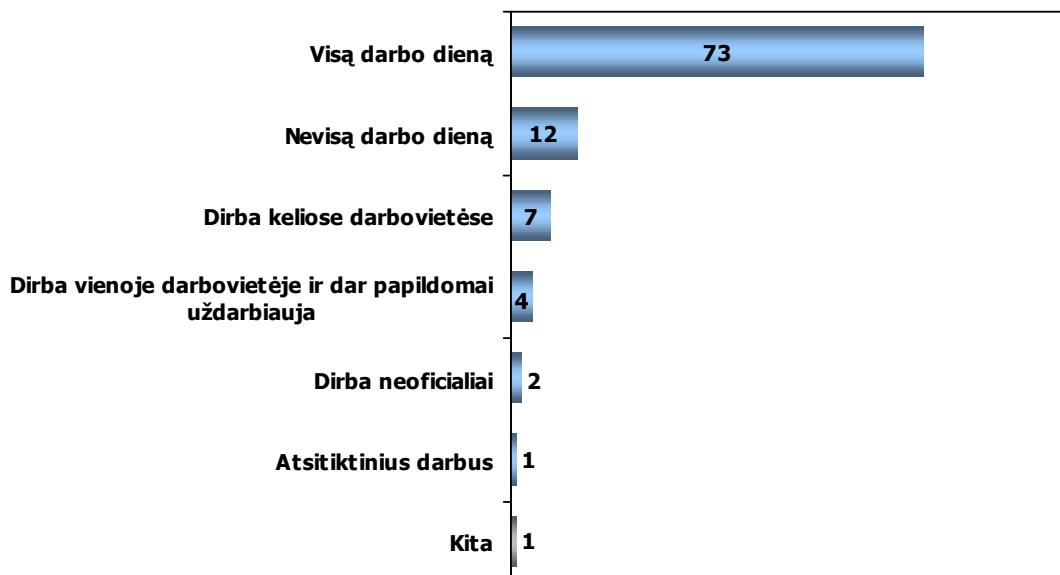
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

34,8,3 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 25,8 proc. tik dirbo, 5,3 proc. dirbo ir studijavo ir 3,8 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 139 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,9 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=139)

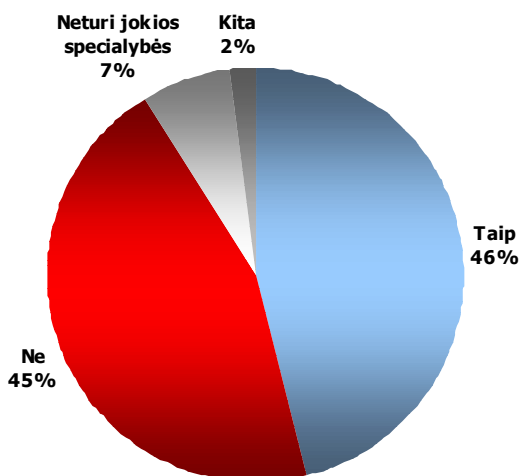
Dauguma dirbančiųjų (88 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=139)

73 proc. dirbančių apklaustųjų dirba visą, 12 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

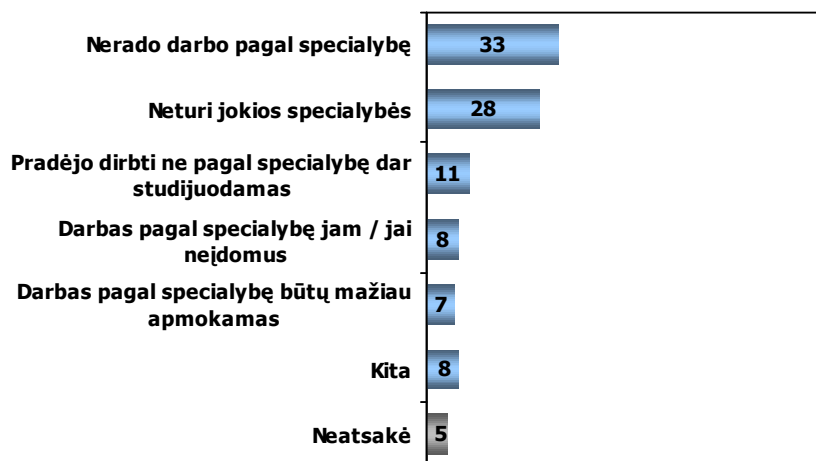

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=139)

Pagal specialybę dirba 46 proc. dirbančių apklaustųjų. Kiek mažiau (45 proc.) dirba ne pagal specialybę. 7 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos darbo pagal specialybę koreliacijos su ketinimu važiuoti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho = -0,190$, $p = 0,025$) ir planavimu keisti darbo vietą (Spearmano $\rho = -0,256$, $p = 0,002$). Tai rodo, kad pagal specialybę dirbantys jaunuoliai rečiau planuoja keisti darbą ar vykti į užsienį užsidirbti. Pagal specialybę dažniau dirba aukštąjį (universitetinį ar neuniversitetinį) išsimokslinimą turintys apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

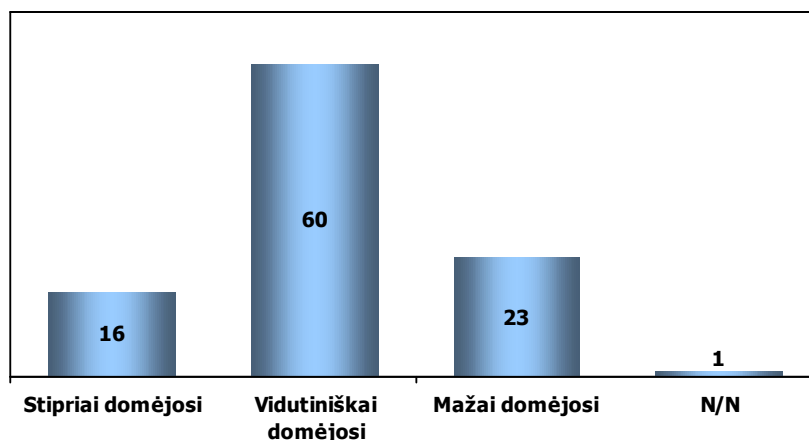
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=75)

Iš tų apklaustųjų, kurie dirba ne pagal specialybę, dauguma (61 proc.) arba neranda darbo pagal specialybę (33 proc.), arba neturi jokios specialybės (28 proc.) (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksnius, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

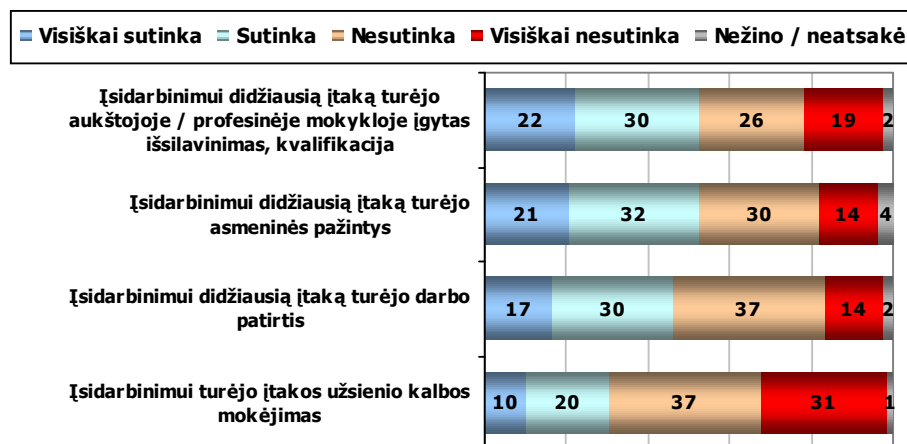
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=139)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 13,9. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

Dauguma (60 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 23 proc. tyrimo dalyvių ja domėjosi mažai, tuo tarpu 17 proc. – labai domėjosi (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama sąmoningumo renkantis būsimą profesiją koreliacija su darbu pagal specialybę (Spearmano $\rho=-0,292$, $p<0,001$) t. y. dažniau pagal specialybę dirba tie apklaustieji, kurie sąmoningiau rinkosi būsimą profesiją. Taip pat pastebėta statistiškai reikšminga silpna teigiama sąmoningumo renkantis būsimą profesiją rodiklio koreliacija su ketinimu važiuoti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,177$, $p=0,037$). Tai reiškia, kad sąmoningiau pasirinkę būsimą profesiją jaunuoliai rečiau svarsto galimybę vykti į užsienį užsidirbti.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

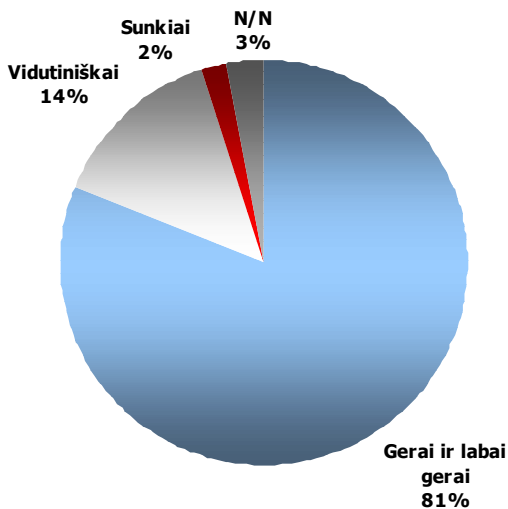
3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=139)

Daugiau nei pusė dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, jog didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys (53 proc.) ir aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (52 proc.). 47 proc. taip mano apie turėtą darbo patirtį. 30 proc. kaip svarbų veiksnių įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,323$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo labai svarbios. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,543$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas. Be

to nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama sąmoningumo renkantis būsimą profesiją rodiklio koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=-0,218$, $p=0,010$) ir silpna teigiama koreliacija su teigimu, jog darbinantis svarbiausia buvo asmeninės pažintys (Spearmano $\rho=0,182$, $p=0,032$) t. y. sąmoningiau būsimą profesiją pasirinkusiems apklaustiesiems darbinantis įgytas išsimokslinimas buvo svarbesnis, o asmeninės pažintys mažiau svarbios lyginant su ne taip sąmoningai profesiją pasirinkusiais respondentais. Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama pripažinimo, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas, koreliacija su ketinimu mokytis, tęsti mokslus (Spearmano $\rho=0,198$, $p=0,019$) ir silpna neigiama koreliacija su ketinimu keisti darbo vietą (Spearmano $\rho=-0,247$, $p=0,003$). Tai rodo, kad tie jaunuoliai, kuriems darbinantis buvo svarbesnis įgytas išsimokslinimas, yra labiau linkę tęsti mokslus ir rečiau ketina keisti darbo vietą.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=139)

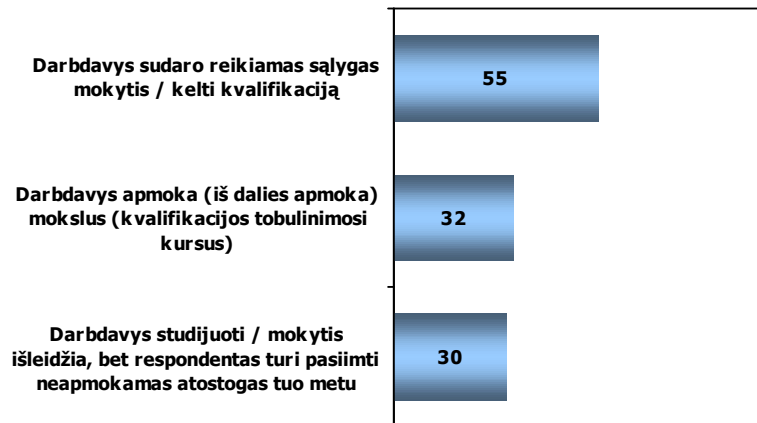
Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 10,8. Tai rodo, kad su problemomis darbe susidorojama gerai.

Dauguma (81 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 14 proc. – vidutiniškai, 2 proc. – sunkiai (žr. 3.4.7 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe koreliacija su psichinės savijautos (Spearmano $\rho=-0,184$, $p=0,030$)

rodikliu. Tai rodo, kad su problemomis darbe sėkmingiau susidoroja geriau psichiškai besijaučiantys jauni žmonės.

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

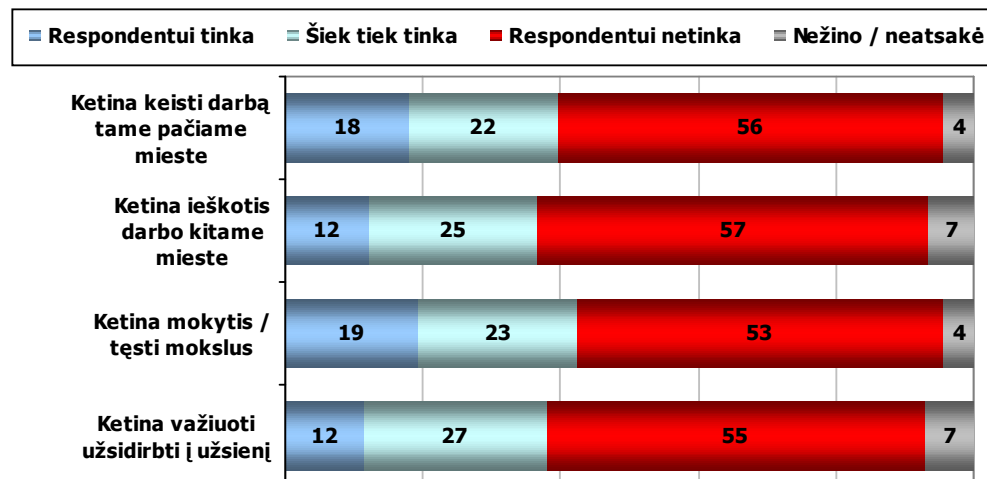

3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=139)

Daugiau nei pusei (55 proc.) dirbančiųjų apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 32 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 30 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Darbdaviai sąlygas tęsti mokslus dažniau sudaro aukštąjį universitetinį išsimokslinimą turintiems apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,033$). Nemokamas atostogas studijoms dažniau tenka imti moterims (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$).

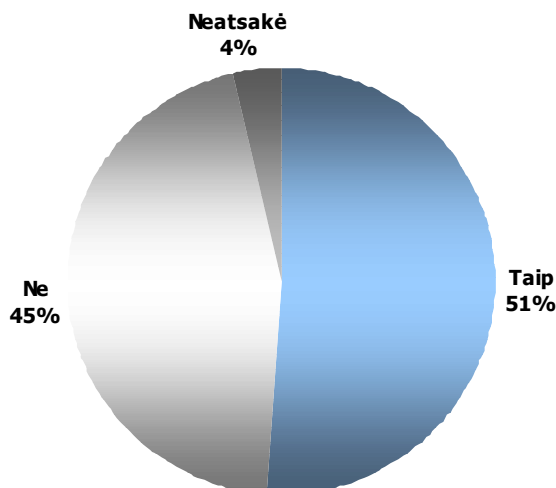
Ketinimai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=139)

42 proc. ketinančių keisti darbą apklaustųjų norėtų tęsti mokslus. Keisti darbą tame pačiame mieste svarsto 40 proc. respondentų. Važiuoti į užsienį užsidirbti – 39 proc. Ieškotis darbo kitame mieste – 37 proc. tiriamųjų (žr. 3.4.9 pav.).

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

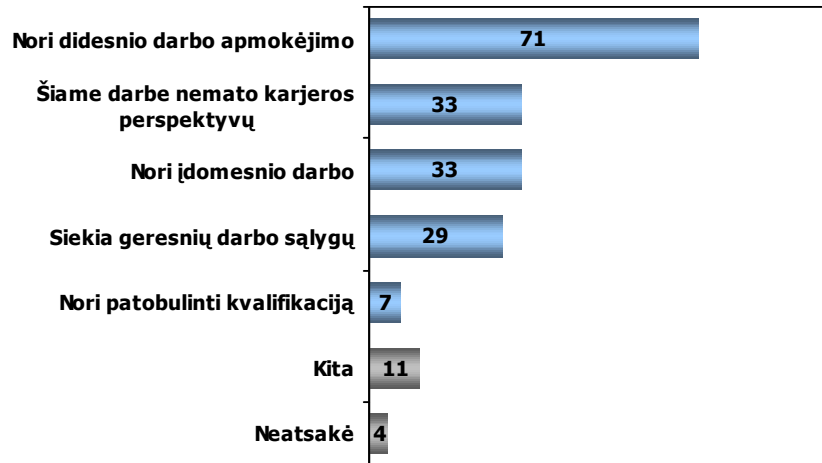

3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=139)

Kiek daugiau nei pusė (51 proc.) dirbančiųjų apklaustųjų planuoja keisti darbo vietą. 45 proc. to neketina daryti (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos planavimo keisti darbą vidutinio stiprumo teigiamos koreliacijos su ketinimu keisti darbą tame pačiame mieste (Spearmano $\rho=0,459$, $p<0,001$), ieškotis darbo kitame mieste (Spearmano $\rho=0,458$, $p=0,001$) ir važiuoti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,451$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad ketinantys keisti darbą svarsto visas alternatyvas: jo ieškotis tame pačiame mieste, kitame mieste ir vykti į užsienį užsidirbti.

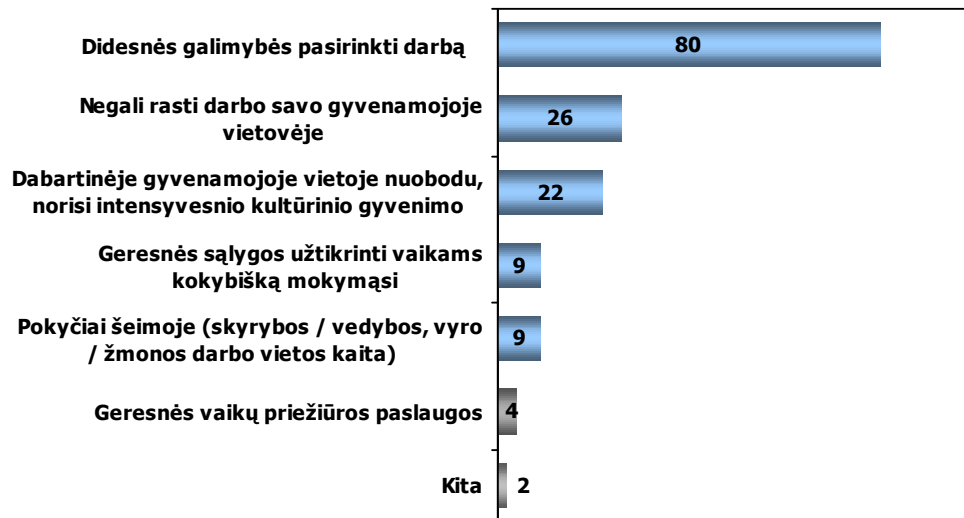
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=76)

Dažniausiai (71 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio darbo apmokėjimo. 33 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų. Kiti 33 proc. ieško įdomesnio darbo. 29 proc. ketina siekti geresnių darbo sąlygų (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

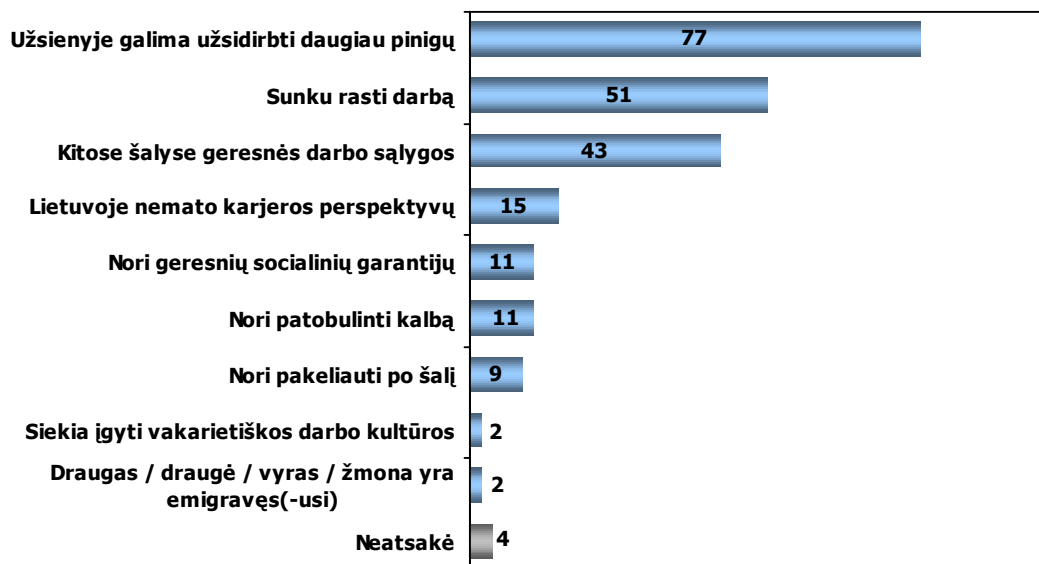
3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=46)

Dažniausiai (80 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 26 proc. nesiseka rasti darbo savo gyvenamojoje vietovėje. 22 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo (žr. 3.4.12 pav.).

Didžioji dauguma tyrime dalyvavusių 14–29 metų amžiaus jaunuolių, savo miestą / rajoną vertina gana negatyviai. Napatrauklumą lėmusios priežastys:

- ✓ **nedidelis laisvalaikio praleidimo vietų / būdų skaičius** („jaunimas neturi beveik jokios veiklos“, „mažai pramogų“, „mano kaimas jaunimui nepatrauklus, nes per mažai pramogų“, „trūksta įdomios veiklos jaunimui“, „nėra užsiėmimų“, „nėra kur praleisti laisvalaikį, nėra pramogų“, „nėra sporto klubų, kavinės“, „nėra jaunimui ką veikti, kuo užsiimti“, „nėra jokių pramogų“, „jaunimui nėra jokios veiklos, nesudarytos sąlygos laisvalaikio užimtumui“, „trūksta viešų erdvių laisvalaikiui“)
- ✓ **mažas darbo pasiūla** („trūksta darbo vietų“).
Kalvarijų savivaldybės patrauklumą informantai sieja su:
- ✓ **laisvalaikiui leisti pritaikytu parku** („patrauklus parkas, ten jaunimo susirinkimo vieta“)
- ✓ **galimybėmis kurti verslą, dalyvauti jaunimo organizacijų veiklose** („manau, kad patrauklus, yra galimybės pradėti kurti verslą, dalyvauti įvairių jaunimo organizacijų veiklose“).
Kokybinio tyrimo metu jaunuolių taip pat buvo teiraujama, kokios veiklos rajone jiems labiausiai trūksta. 14–29 metų amžiaus jaunuoliai Kalvarijose pasigenda:
 - ✓ **renginių** („daugiau renginių“, „daugiau jaunatviškų koncertų, fiestų“, „renginių“, „daugiau švenčių, diskotekų, vakaronių“, „daugiau renginių jaunimui“)
 - ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų** („trūksta laisvalaikio praleidimo vietų“, „labiausiai trūksta laisvalaikio praleidimo vietų: sporto aikštyno, neleidžiami į laisvalaikio salę kultūros namuose“)
 - ✓ **sporto užsiėmimų / vietų sportavimui** („sporto renginių“, „sportinės veiklos“, „galbūt sporto aikštynų“)
 - ✓ **įvairaus užimtumo** („čia apskritai trūksta veiklos“, „įvairaus užimtumo“, „visokios veiklos“)
 - ✓ **organizacijų veiklos** („formalių ir neformalių organizacijų veiklos“)
 - ✓ **kultūrinės veiklos** („kultūrinės veiklos“).

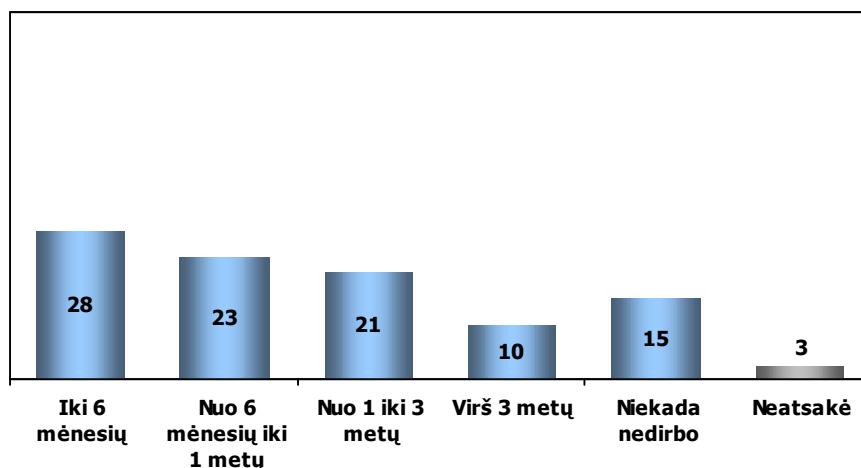
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=47)

Dažniausiai (77 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 51 proc. nurodė, jog jiems sunku susirasti darbą. 43 proc. apklaustųjų mano, kad užsienyje geresnės darbo sąlygos (žr. 3.4.13 pav.).

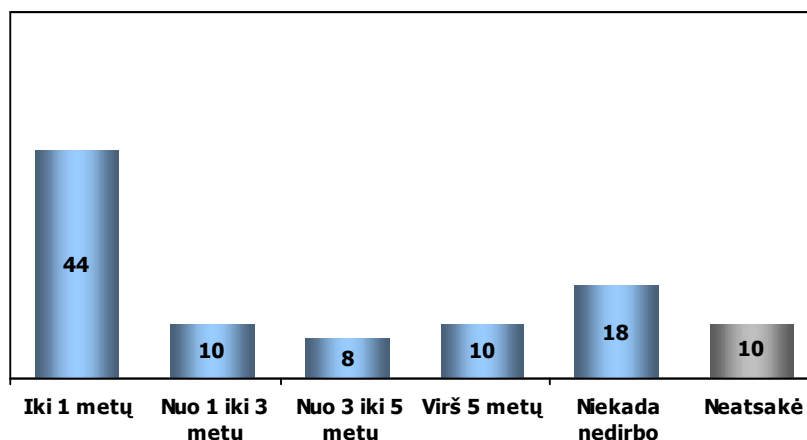
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=39)

28 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 23 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 21 proc. – nuo 1 iki 3 metų. 15 proc. respondentų nedirbo niekada (žr. 3.4.14 pav.).

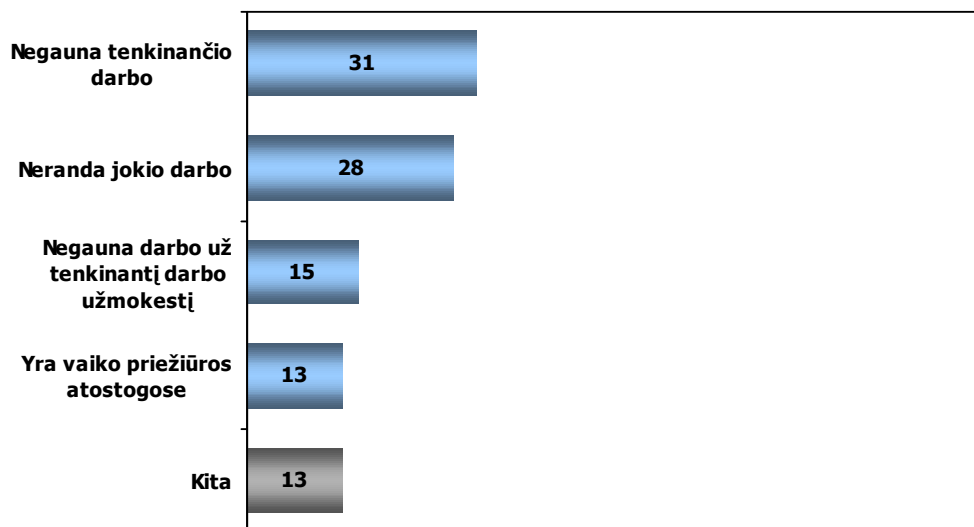
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=39)

44 proc. nedirbančių apklaustųjų paskutinėje darbovietėje dirbo iki 1 metų, 10 proc. – nuo 1 iki 3 metų, o 18 proc. – ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.15 pav.).

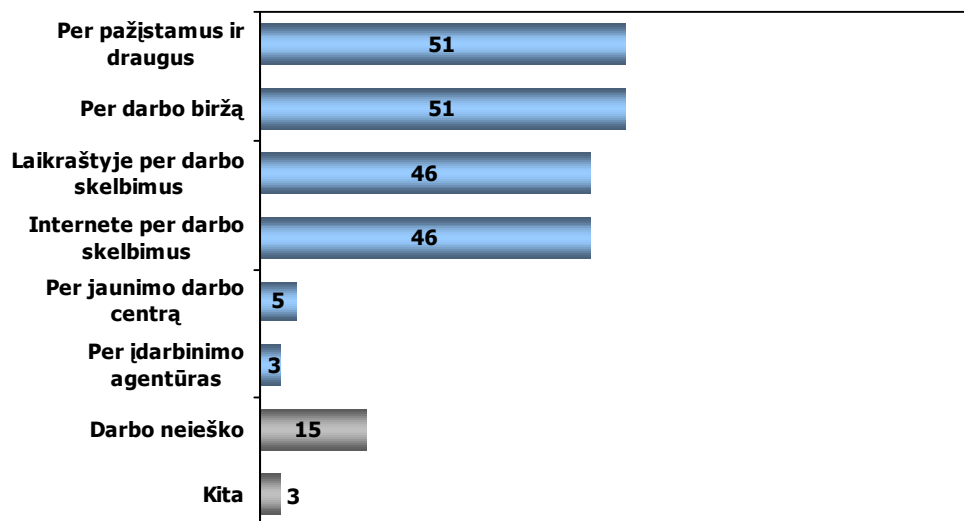
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=39)

31 proc. nedirbančių apklaustųjų negauna juos tenkinančio darbo. 22 proc. neranda jokio darbo. 15 proc. respondentų netenkina siūlomas darbo užmokestis. 13 proc. šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose (žr. 3.4.16 pav.).

Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

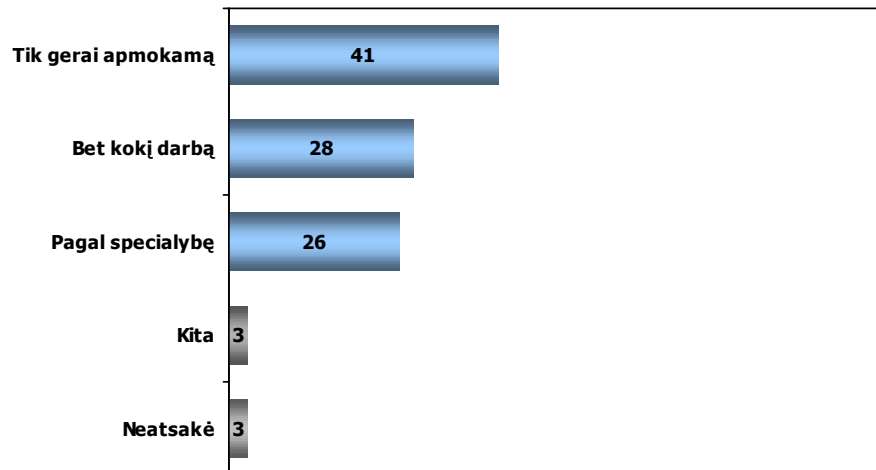

3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=39)

51 proc. nedirbančių apklaustųjų darbo ieškosi per darbo biržą. Tiek pat (51 proc.) – per pažįstamus ir draugus. Darbo skelbimus laikraštyje ir internete paminėjo po 46 proc. tiriamųjų (žr. 3.4.17 pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai

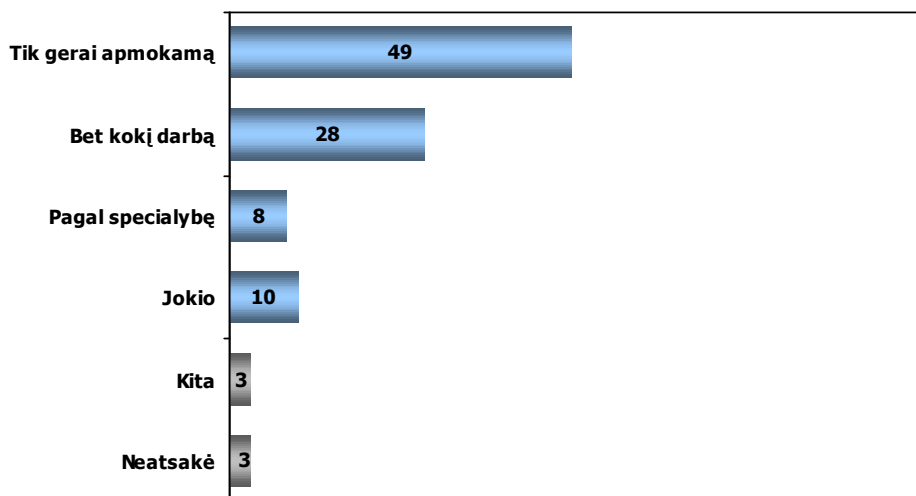
– pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=39)

41 proc. nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. 28 proc. tenkintų bet koks darbas. Darbą pagal specialybę sutiktų dirbti 26 proc. apklaustųjų (žr. 3.4.18 pav.).

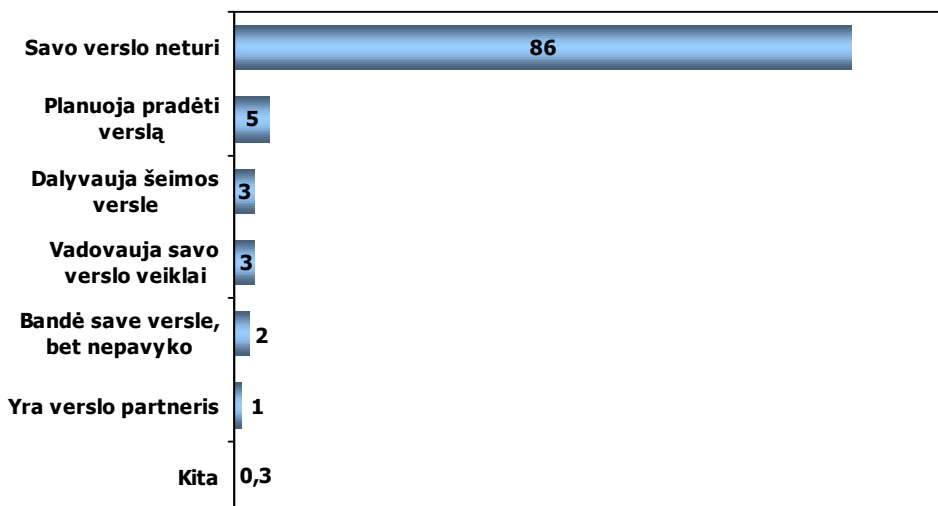
Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=39)

Beveik pusė (49 proc.) nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, 28 proc. – bet kokį darbą (žr. 3.4.19 pav.).

Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

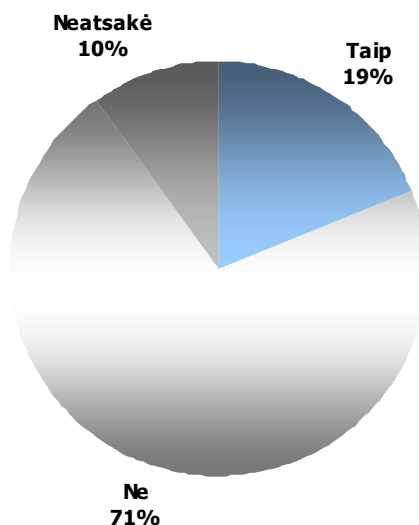

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=400)

Dauguma (86 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. 7 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle. Dar 5 proc. respondentų planuoja pradėti verslą (žr. 3.4.20 pav.).

Dažniau savo verslo neturinčios prisipažino moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,028$).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

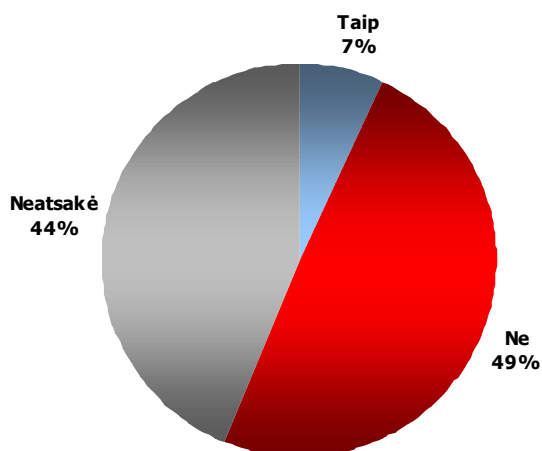

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=400)

Dauguma (71 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 19 proc. respondentų yra su ja susipažinę (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,183$, $p<0,001$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys yra dažniau susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. Su jaunimo verslumo skatinimo politika dažniau yra susipažinę kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=400)

Beveik pusė (49 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 7 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp šio rodiklio ir susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo programa (Spearmano $\rho=0,292$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad, susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo programa geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje. Taip pat nustatyta, kad jauniausieji (14–18 m.) tyrimo dalyviai dažniau mano, jog Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Kalvarijos savivaldybėje svarbiausiomis problemomis, susijusiomis su darbu, laiko šias:

- ✓ **mažas darbo vietų skaičius** („darbo trūkumas yra pagrindinė problema“, „nėra darbo vietų“, „nėra darbo“, „jo pasirinkimo ir buvimo ribotumas“, „neturiu darbo, nėra darbo vietų arti“, „darbo trūkumas“)
- ✓ **prastas susisiekimas nuo namų iki darbo ir atgal** („nuvažiavimas iki darbo man yra problema“, „nuvykimas iki darbo problematiškas“, „į kitus miestus dirbti“)

neturiu galimybių nuvažiuoti", „prastas susisiekimas, nes tokiu keliu su geru automobiliu važinėti neapsimoka")

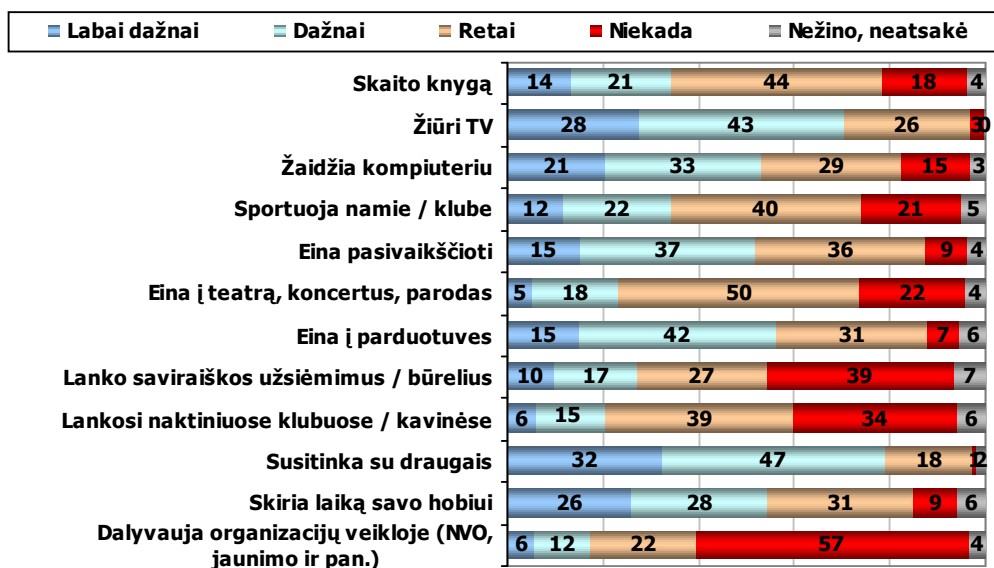
- ✓ **nedidelis verslo / stambiųjų įmonių skaičius** („nėra verslo, gamyklų, trūksta investicijų verslo kūrimui")
 - ✓ **dideli darbdavių reikalavimai** („dideli labai reikalavimai darbinantis")
 - ✓ **maži atlyginimai už darbą** („maži atlyginimai", „mažos algos").
- Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti šiais būdais:
- ✓ **kuriant daugiau gerai apmokamų darbo vietų** („padaryčiau daugiau darbo vietų, pakelčiau atlyginimą")
 - ✓ **mažinant keliamus reikalavimus** („panaikinčiau darbo stažo reikalavimus", „kad darbdaviai nereikalautų darbo pasiūlymų (CV), darbo patirties, įvardyti stažą")
 - ✓ **skatinant jaunimą dirbti** („skatinčiau jaunimą dirbti ir užsidirbti")
 - ✓ **organizuojant veiklas remiantis jaunimo poreikiais** („organizuočiau veiklą pagal šiuolaikišką jaunimą").

Vienas jaunuolis mano, kad **problemų darbo srityje šiuo metu nėra** („manau, kad šiuo metu dirbama teisinga linkme ir nieko keisti nereikia").

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

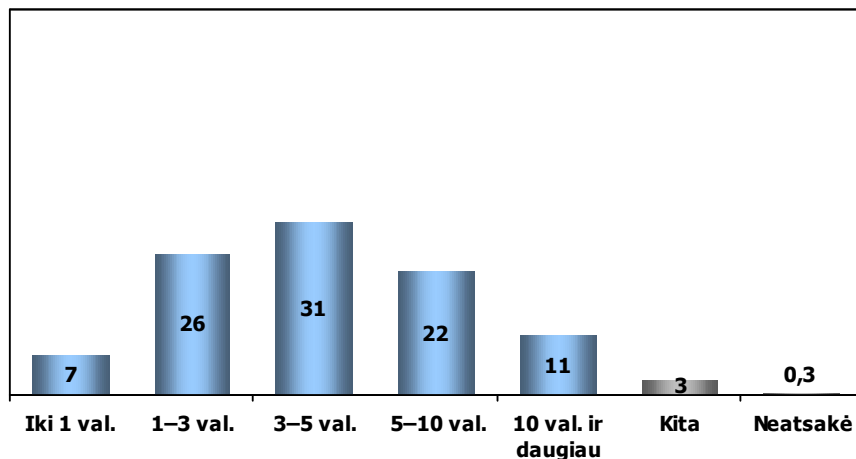
3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=400)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (79 proc.), žiūrėti TV (71 proc.), eiti į parduotuves (57 proc.), skirti laiką savo hobiui (54 proc.) bei žaisti kompiuteriu (54 proc.). 52 proc. labai dažnai arba dažnai eina pasivaikščioti. Rečiausiai

dalyvaujama organizacijų veikloje (18 proc.), lankomasi naktiniuose klubuose / kavinėse (21 proc.), teatre, koncertuose, parodose (23 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p = 0,029$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$). Vyrai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p = 0,005$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Jauniausi (14–18 m.) tyrimo dalyviai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p = 0,029$), lanko saviraiškos užsiėmimus (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p = 0,013$). Vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji dažniau lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p = 0,008$). Miesto gyventojai dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p = 0,041$).

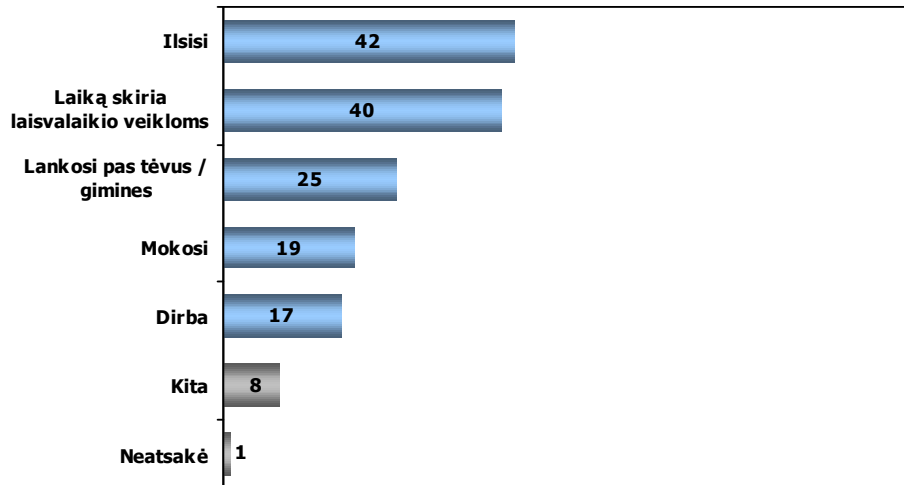
Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=400)

33 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 31 proc. – 3–5 val. 22 proc. – 5–10 val. Dar 11 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

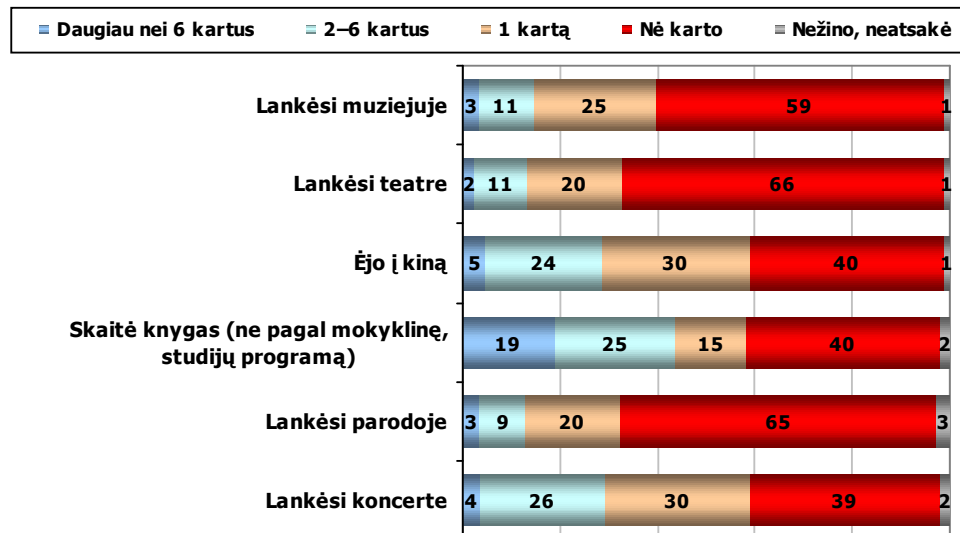
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=400)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – poilsis (42 proc.) ir laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (40 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

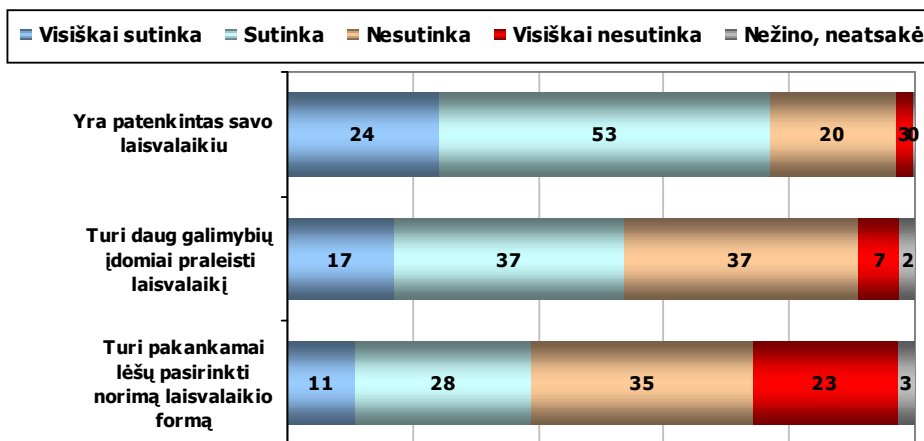

3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=400)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą koncerte lankėsi 60 proc. apklaustųjų. Kine – 59 proc. Tiek pat (59 proc.) bent kartą skaitė knygą (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius knygas dažniau skaitė moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Dažniau ėjo į kiną miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,036$).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=400)

Savo laisvalaikiu patenkinti 77 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 54 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 39 proc. (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Spearmano $\rho=0,538$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,407$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,440$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu. Savo laisvalaikiu dažniau patenkinti jauniausieji tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$). Jie taip pat dažniau pripažino turį daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearsono χ^2 testo $p=0,038$) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$). Taip pat daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo $p=0,037$) dažniau turi vyrai.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindines priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikio, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo:

- ✓ **didelį mokymosi krūvį** („per dideli mokymosi krūviai, daug laiko atima namų darbų ruošą“, „daugoka pamokų krūvio“, „dėl mokslo“, „namų darbų krūvis, nėra laiko laisvalaikiui“)
- ✓ **sporto salių, aikštelių stoka** („man patinka sportuoti, tačiau mano gyvenamoje vietoje nėra sporto salės, kur galėtume žaisti krepšinį, tinklinį“, „nėra krepšinio aikštelės“)
- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų stygių** („nėra kur jį leisti“, „dėl laisvalaikio praleidimo vietų stygiaus, nėra pakankamai veiklos“, „kaime nėra vietų, kur galima efektyviai leisti laisvalaikį“, „nėra kur jį praleisti“)
- ✓ **sudėtingą susisiekimą** („dėl netinkamo pavėžėjimo iš mokyklos, namo grįžtu vėlai“)
- ✓ **finansinį nepriteklių** („mažai pajamų“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

- ✓ **šeima, reikalaujanti didžiosios dalies laiko** („dėl vaikų“, „šeima atima daug laiko“, „turiu du vaikus“, „reikia rūpinti šeimą“)
- ✓ **dideli darbo krūviai darbe / namuose** („dėl ūkio“, „dėl darbo krūvio“, „namuose yra daug darbų, todėl nėra kada galvoti apie laisvą laiką“)
- ✓ **mažas pramogų skaičius Kalvarijose** („mūsų kaime laisvalaikio salėje nėra kokybiško laisvalaikio praleidimo pasiūlymų, nei teatro, nei šokių studijų“)
- ✓ **pinigų stygius** („nėra pajamų“, „nėra lėšų“).

Vis dėlto vienas jaunuolis teigė, kad savo **laisvalaikį geba išnaudoti efektyviai** („savo laisvalaikį aš išnaudoju efektyviai“).

Jaunuolių teiraujantis, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikio, 14–18 metų amžiaus tiriamieji pasiūlė:

- ✓ **įkurti laisvalaikiui leisti tinkančias vietas** („įkurti vietas, kur galėtų rinktis jaunimas ir galėtų ten leisti savo laisvalaikį“, „įkurti daugiau veiklos praleidimo vietų“, „sukurti vietą, kur jaunimas galėtų leisti laisvalaikį“, „kaimo bendruomenei reikia sporto salės, klubo“)
- ✓ **organizuoti įdomius užsiėmimus** („pasiūlyti daugiau veiklos“, „sustiprinti kaimo bendruomenės veiklą, kad būtų organizuojama daugiau renginių, skirtų jaunimui“)
- ✓ **sumažinti mokymosi krūvį** („sumažinti mokymosi krūvį“, „galėtų būti užduodama mažiau namų darbų“, „sumažinti namų darbų krūvį“).

19–29 metų amžiaus jaunuoliai siūlo:

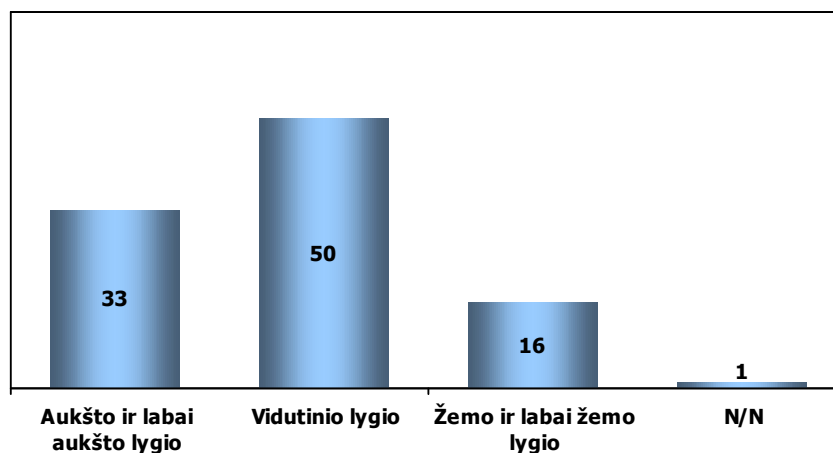
- ✓ **kurti darbo vietas su poreikius tenkinančiu atlyginimu** („sukurti daugiau darbo vietų, kad būtų galima užsidirbti ir leisti laisvalaikį taip, kaip nori“, „geras uždarbis“, „gauti geriau apmokamą darbą, kad nereikėtų dirbti keliuose darbuose 12 val. per parą“)
- ✓ **įkurti dienos centrą vaikams** („kad būtų kaime vaikų dienos centras“)
- ✓ **organizuoti įdomius užsiėmimus** („laisvalaikio salėje pasamdyti žmogų, kuris galėtų pasiūlyti teatro ar šokių užsiėmimus“)
- ✓ **įkurti vaikų darželį Kalvarijose** („reikia darželio-lopšelio“).

Vienas jaunuolis teigė, jog **laisvalaikį išnaudoja efektyviai** („aš savo laisvalaikį išnaudoju efektyviai“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

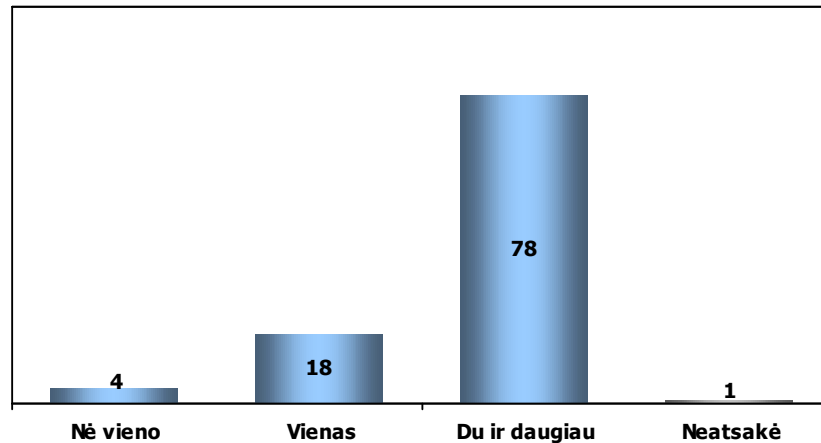
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=400)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 14,0. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

50 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 33 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 16 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Nustatyta, kad aukšto ir labai aukšto lygio palaikymo santykius dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,048$).

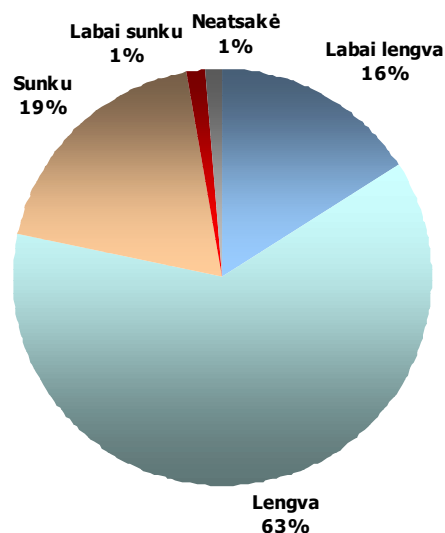
Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkames, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=400)

Dauguma (78 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Vieną artimą draugą turi 18 proc., o nė vieno – 4 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

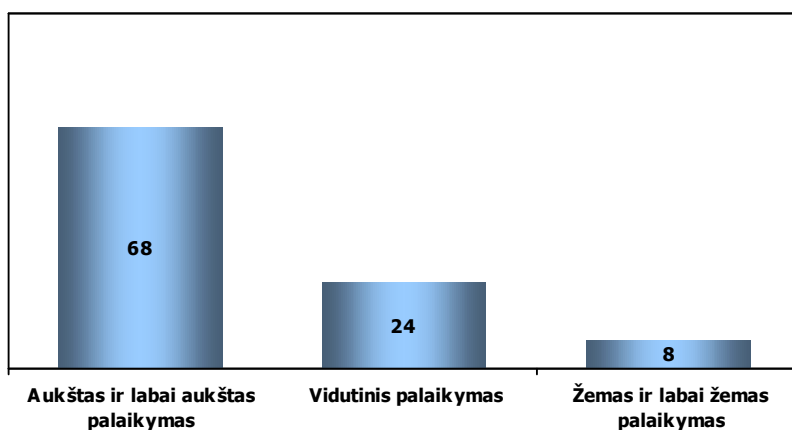
3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=400)

Daugumai (63 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 16 proc. – labai lengva. 19 proc. respondentų tai padaryti sunku. 1 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp naujų draugysčių užmezgimo lengvumo ir artimų draugų skaičiaus (Spearmano $\rho = -0,193$, $p < 0,001$). Tai

reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems jaunuoliams lengviau užmegzti naujas draugystes.

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=400)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 5,8. Tai rodo, kad susilaukiama aukštesnio nei vidutinio socialinio palaikymo, bet ne aukšto ar labai aukšto.

Dauguma apklaustųjų (68 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 24 proc. – vidutinio, o 8 proc. – žemo ir labai žemo lygio socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su santykių su draugiais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho=0,194$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia geresniais santykiais su draugais pasižymintys tyrimo dalyviai.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 m. amžiaus jaunuoliai vienareikšmiškai pritaria draugų turėjimo svarbai. Šį teiginį jie grindžia:

- ✓ **būtinybe bendrauti, išsipasakoti** („jie padeda sunkiomis akimirkomis“, „reikalingi tarpusavio bendravimui“, „jie reikalingi, kad būtų su kuo pabendrauti“, „tam, kad būtų galima su jais dalintis mintimis, išsipasakoti, pasikalbėti“, „kad galėtum pasidalinti savo mintimis“, „draugai reikalingi, jais gali pasitikėti, jiems išsipasakoti“, „draugai būtini, nes jei neturėtum draugų, tai į ką kreiptumeisi kai tau bloga“)
- ✓ **galimybe turiningai praleisti laisvalaikį kartu** („jie reikalingi, su draugais gali leisti laisvalaikį“, „draugai reikalingi, kad galėtum drauge leisti laisvalaikį“, „kartu praleisti savaitgalius“, „su draugais kartu sportuojame, leidžiame savaitgalius, einame į šokius“, „leisti kartu laisvą laiką“)

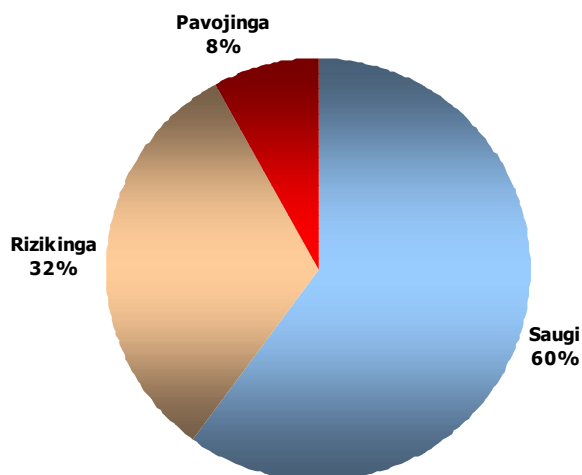
- ✓ **galimybė gauti patarimų, paguodos, pagalbos** („draugai būtini, jei būtų bėda, jie padėtų“, „jei gerai saugo paslaptis, jas išduodi draugams“, „jie visada išklauso“, „draugai visada reikalingi, jie visada padeda kai reikia“, „reikalingi pagalbai“, „draugai reikalingi, kad padėtų, paremtų“, „į gerus draugus galima kreiptis pagalbos“)
- ✓ **būtinybė turėti artimą, patikimą žmogų** („draugai reikalingi, kad turėtum kuo pasitikėti“)
- ✓ **galimybė dalintis informacija** („draugai būtini dėl žmogiškųjų ryšių, dėl komunikacijos, dėl informacijos“).

Tik vienas 19–29 m. amžiaus jaunuolis teigė, kad jo manymu **draugai nėra labai svarbūs** („draugai nėra svarbūs“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

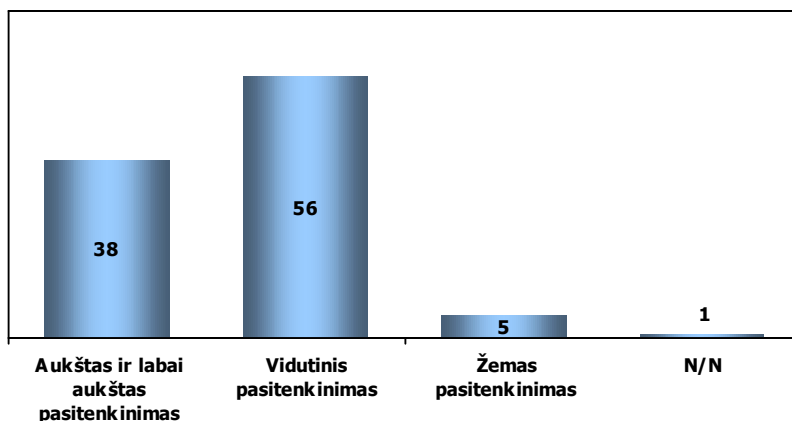
3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=400)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,1. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklis balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (60 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 32 proc. respondentų gyvena rizikingoje, o 8 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Saugioje kaimynystėje dažniau gyvena vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Pasitenkinimo kaimynyste rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynyste rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynyste ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 7 iki 14) lygio pasitenkinimas kaimynyste ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynyste rodiklis (proc., N=400)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynyste rodiklio reikšmė yra 15,3. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynyste yra vidutiniškas.

56 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 38 proc. – aukšto ir 5 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Savo kaimynyste labiau patenkinti vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, visi tyrime dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), kaip svarbiausias problemas susijusias su jų rajonu / kaimu / kvartalu, įvardija šias:

- ✓ **prastai išplėtotą infrastruktūrą** („gatvių apšvietimas“, „netvarkingi, duobėti keliai“, „nesutvarkyti keliai“, „gatvės neapšviestos“, „prastas kelias iki miesto“)
- ✓ **mažas laisvalaikio praleidimo vietų / renginių skaičius** („mažai laisvalaikio praleidimo būdų“, „renginių jaunimui stygius“, „nėra kur jaunimui praleisti laisvalaikio, nėra jaunimo centro ar pan.“)
- ✓ **girtaujantys žmonės** („galėtų mažiau girtų žmonių vaikščioti, ramiau būtų“, „kaime labai daug žmonių, piktnaudžiaujančių alkoholiu“)
- ✓ **darbo vietų stygius** („jauni bedarbiai“, „nedarbingumas“).

Atskirai 14–18 metų amžiaus jaunuoliai regi tokias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:

- ✓ **apleista miesto aplinka** („švara, galėtų mažiau teršti, daugiau tvarkyti“, „galėtų būti mažiau šukšlinama“, „apleisti pastatai, iš kurių nieko nedaroma“)
- ✓ **psichologinio ir fizinio smurto apraiškos** („smurtas, patyčios, užgauliojimai“)

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai, be jau minėtų priežasčių, kaip vieną iš pagrindinių rajono / kaimo / kvartalo problemų regi ir **atmestiną gyventojų požiūrį į**

miesto aplinką („mažas žmonių supratingumas apie miesto aplinkos tvarkymą, aplinkosaugą“).

Jaunuoliai (14–18 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **renginių organizavimas** („surengčiau koncertą vaikams“, „skatinčiau organizuoti renginius, sporto varžybas jaunimui“, „daryčiau daugiau renginių“, „reikalaučiau, kad atsakingi asmenys organizuotų daugiau renginių jaunimui“)
- ✓ **darbo vietų / geresnių darbo sąlygų kūrimas** („sudaryčiau daugiau darbo vietų“, „padaryčiau geresnes darbo sąlygas“, „padaryčiau daugiau laisvų darbo vietų“)
- ✓ **vietų, tinkamų jaunimui praleisti laisvalaikį mieste, kūrimas** („stengčiausi, kad jaunimas turėtų kur praleisti laisvalaikį, kurčiau krepšinio aikštes“, „sukurčiau vietą, kur jaunimas galėtų praleisti laisvalaikį, įrengčiau sporto aikštelę“, „pastatyčiau sporto salę, skirčiau įvairaus inventorius“)
- ✓ **miesto infrastruktūros gerinimas** („sutvarkyčiau kelius“, „daugiau dėmesio skirčiau miestelio aplinkai, gatvių apšvietimui“, „sudaryčiau pavėžėjimo grafiką“)
- ✓ **įsigilinimas į gyventojų poreikius** („klausčiau ko žmonėms reikia“)
- ✓ **griežtesnės tvarkos įvedimas** („pasamdyčiau daugiau žmonių tvarkai prižiūrėti“, „dažniau baustų girtus gatvėje“)
- ✓ **kaimo bendruomenės įkūrimas** („sukurčiau kaimo bendruomenę“).

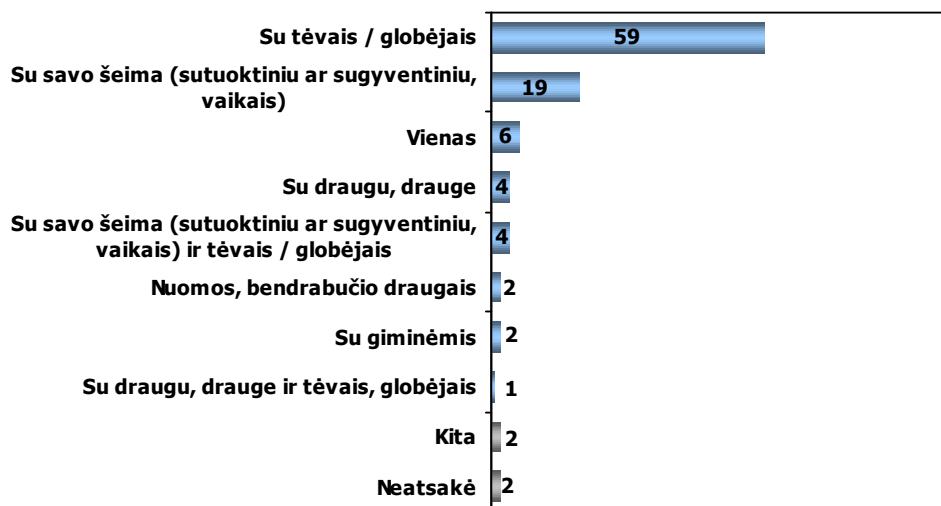
Vyresniųjų (19–29 m.) nuomone, situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **darbo vietų kūrimas bei tenkinantis poreikius užmokestis už darbą** („sukurčiau daugiau darbo vietų“, „daugiau darbo vietų“, „pakelčiau atlyginimus“, „sukurčiau geras darbo sąlygas“, „pasistengčiau pakelti minimalų atlyginimą“)
- ✓ **miesto infrastruktūros gerinimas** („sutvarkyčiau kelius“, „kelią sutvarkyčiau“, „stengčiausi pagerinti viešųjų erdvių, kiemų, gatvių padėtį“, „tvarkyčiau susisiekimą“, „įrengčiau apšvietimą“)
- ✓ **jaunimo / vaiko / užimtumo centro įkūrimas** („skirčiau pinigų vaiko dienos centrui įkurti“, „įsteigčiau vaikų dienos ar jaunimo centrą“, „pasistengčiau įkurti užimtumo centrą“)
- ✓ **rizikos grupėje esančių šeimų priežiūra** („prižiūrėčiau šeimas, kurios retai kada būna blaivios“)
- ✓ **mokesčių mažinimas** („mažinčiau mokesčius“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

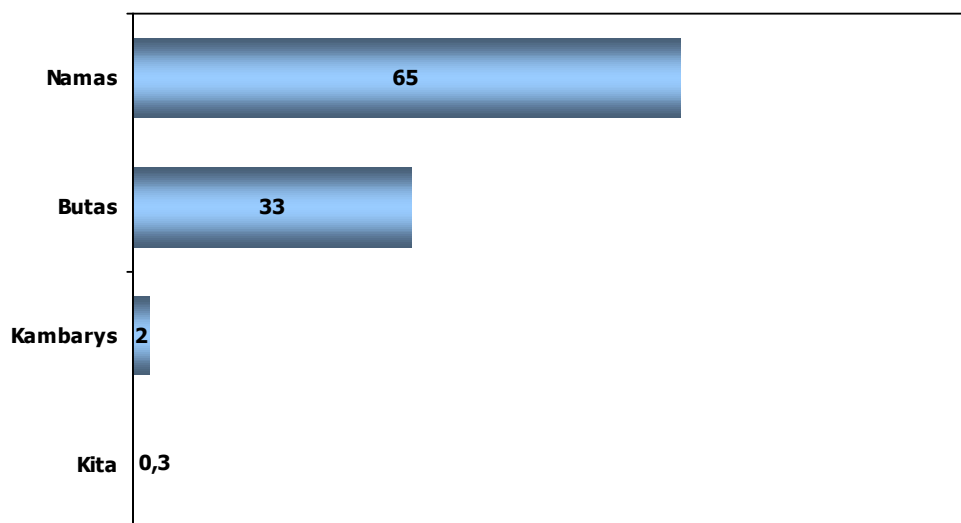
Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=400)

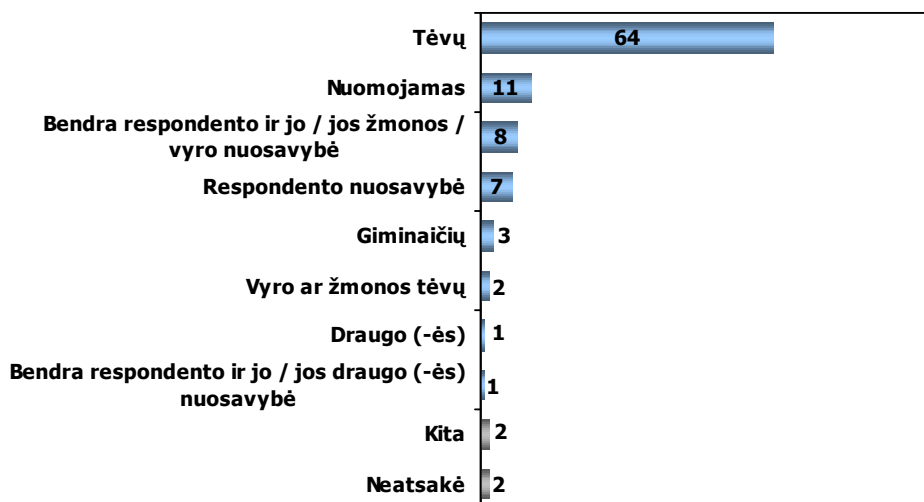
59 proc. Kalvarijos jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 19 proc. – su savo šeima. 6 proc. – vieni (žr. 3.8.1 pav.).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=400)

65 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena name, 33 proc. – bute, dar 2 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Nustatyta, kad name dažniau gyvena jaunesni (14–18 m.), o bute – vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

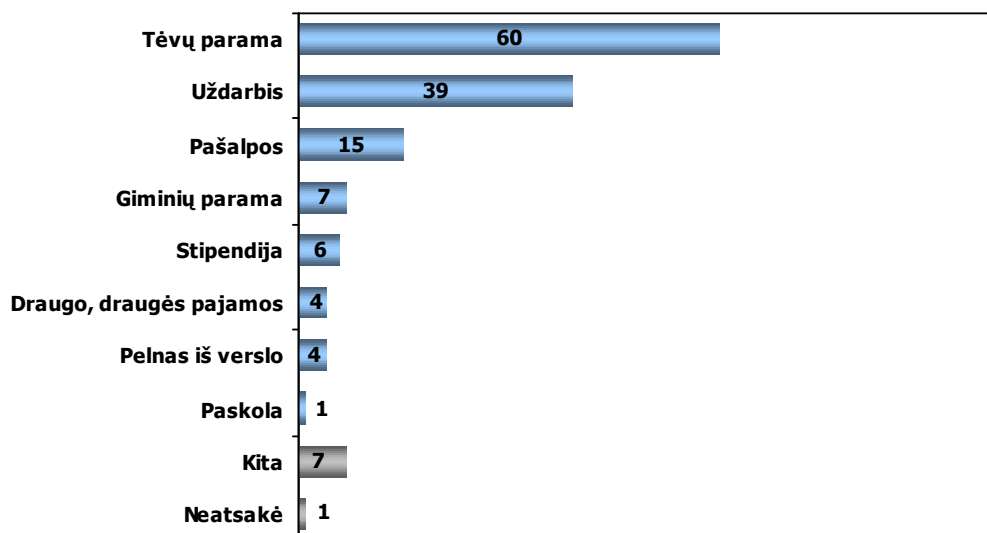

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=400)

64 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 15 proc. respondentų. 11 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi (žr. 3.8.3 pav.).

Kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o miesto – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p=0,018$).

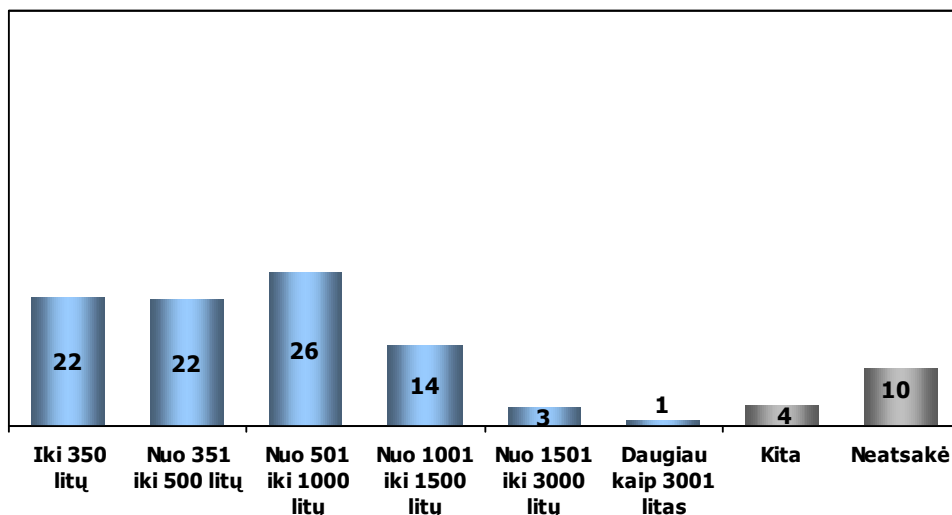
Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=400)

Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 60 proc. jaunuolių, uždarbį – 39 proc. 15 proc. respondentų gauna pašalpas. 7 proc. sulaukia giminių paramos. 6 proc. teigė

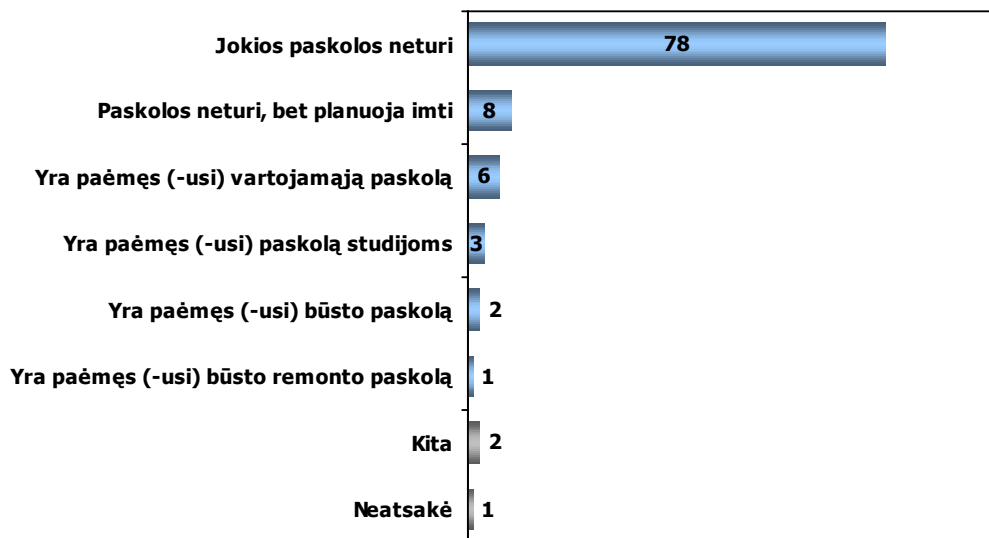
gaunantys stipendiją. 4 proc. gyvena iš draugo / draugės pajamų, kiti 4 proc. – iš verslo pelno (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=400)

Apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, pasiskirsto įvairiai: 22 proc. pajamos nesiekia 350 Lt, kitų 22 proc. – skaičiuojamos nuo 351 iki 500 Lt, 26 proc. – nuo 501 iki 1000 Lt, o 18 proc. – nuo 1001 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

Vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustųjų šeimų vienam nariui dažniau tenka mažiausios (iki 350 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=400)

78 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 8 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

- ✓ **finansinis stabilumas** („pastovios pajamos“, „lėšos“, „pinigai“, „pajamos“, „geras ir laiku mokamas atlyginimas“, „nuolatinės ir normalios pajamos“, „finansinės sąlygos“)
- ✓ **pastovus darbas** („nuolatinis darbas“, „turimas darbas“, „darbas“)
- ✓ **deramas vaikų auklėjimas** („geras auklėjimas nuo mažų dienų, tėvų atsakomybė už savo vaikus“)
- ✓ **psichologinė savijauta** („geras charakteris“, „psichologinės sąlygos“)
- ✓ **patogus susisiekimą** („geras susisiekimą“).

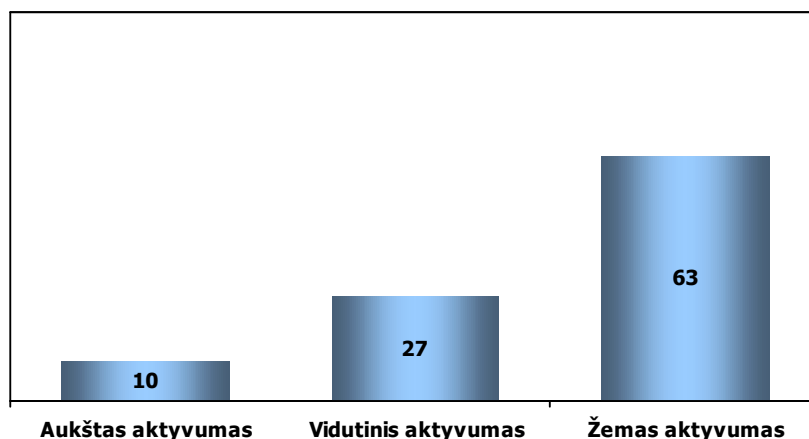
Informantai mano, kad **šeima, draugai bei turimas būstas** taip pat prisideda prie gerų gyvenimo sąlygų („namai, šeima, draugai“, „būstas“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybiųjų organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

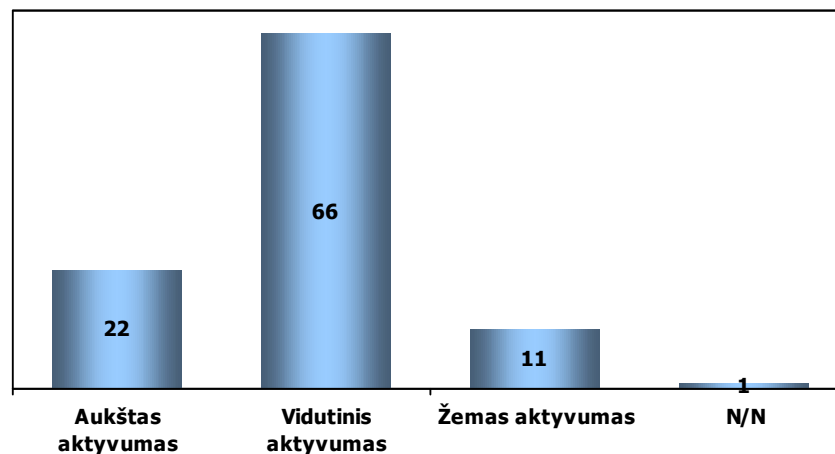
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=400)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 2,2 (t. y. politinis-pilietinis aktyvumas yra tarp žemo ir vidutinio).

Didžiąją dalį (63 proc.) Kalvarijos jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 27 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 10 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

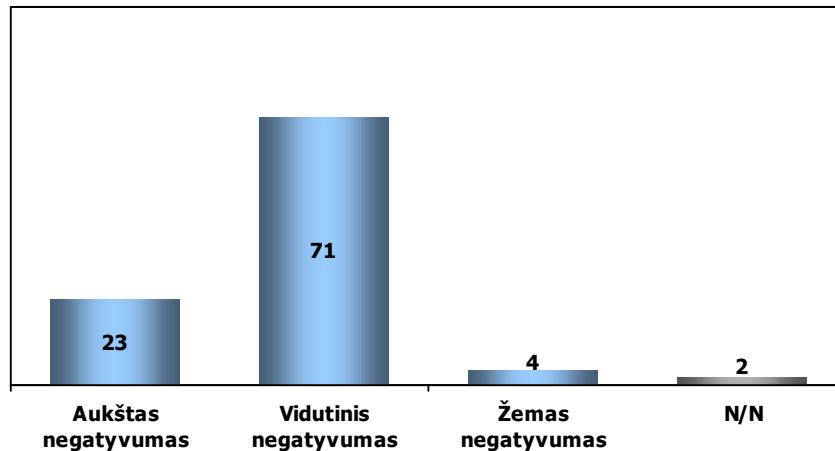

3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=400)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,3. Ji rodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Kalvarijos savivaldybėje.

Daugumos (66 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 22 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 11 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

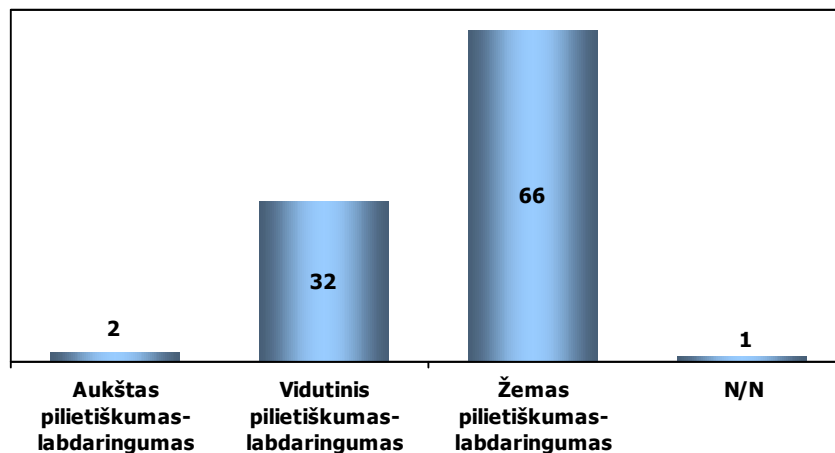
3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=400)

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,2. Šis rodiklis rodo vidutinišką Kalvarijos jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (71 proc.). 23 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 4 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=400)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,2. Ši reikšmė patenka tarp vidutiniško ir žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio.

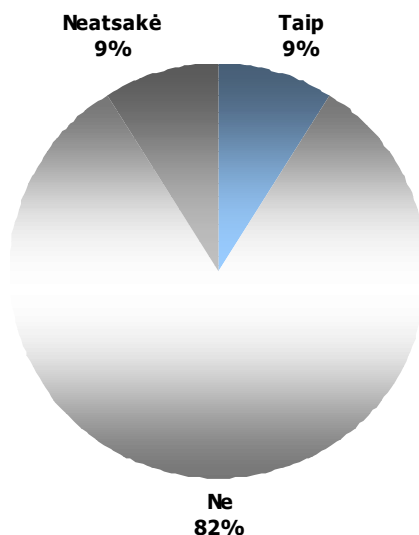
66 proc. apklaustųjų buvo nustatytas žemas pilietiškumo-labdaringumo lygis, 32 proc. – vidutinis. 2 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pilietiškumo-labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,302$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,140$, $p=0,005$)
- Silpna teigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,148$, $p=0,003$).

Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni, gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje ir neigiamiau vertina politiką.

Narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=400)

Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 9 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

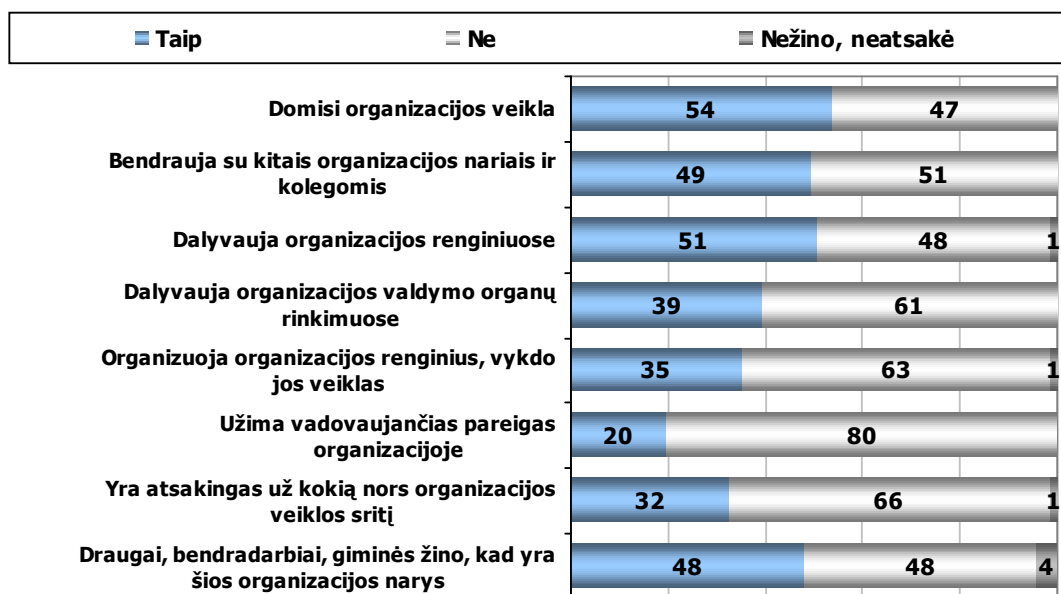
Nustatytos statistiškai reikšmingos priklausymo nevyriausybiniams organizacijoms koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,218$, $p<0,001$)

- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,129$, $p=0,010$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,228$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,118$, $p=0,018$).

Tai reiškia, kad nevyriausybinėms organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje apklaustieji, aukšto politiškumo-labdaringumo lygio respondentai bei gyvenantys aukšto politiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje tyrimo dalyviai.

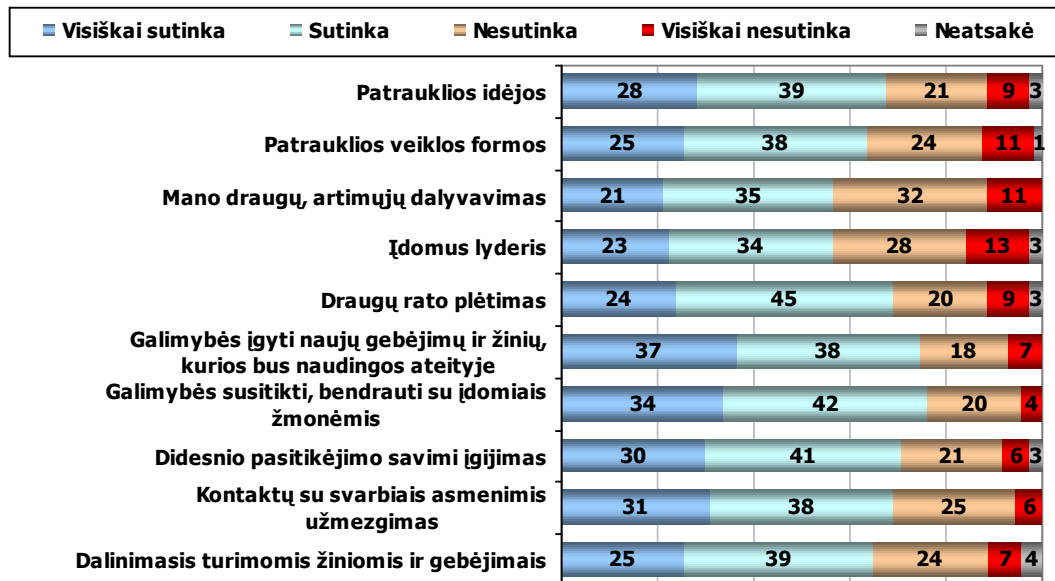
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=71)

Dauguma dalyvaujančių NVO veikloje domisi organizacijos veikla (54 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (51 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (49 proc.), dalyvauja organizacijos valdymo organų rinkimuose (39 proc.). 48 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

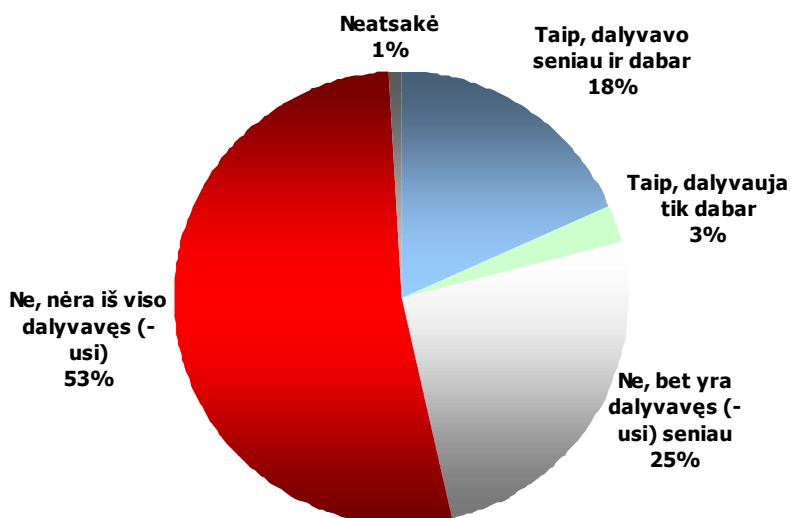
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=71)

Dauguma (57–76 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginių atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=400)

53 proc. Kalvarijos jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 25 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 18 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 3 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,188$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,295$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,270$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybės organizacijos nariu (Spearmano $\rho = 0,207$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, aukšto politiško-labdaringumo lygio respondentai, gyvenantys aukšto politiško-labdaringumo lygio aplinkoje tyrimo dalyviai ir nevyriausybinių organizacijų nariai.

Didžioji dauguma tyrime dalyvavusių 14–18 metų amžiaus jaunuolių teigia esantys pilietiškai aktyvūs. Aktyvumą lemiančiomis priežastimis įvardijamos:

- ✓ **noras bendrauti su įdomiais žmonėmis, įgyti patirties** („veikla, kurioje dalyvauju yra įdomi, iš to gaunu nemažai patirties“, „patinka bendrauti su žmonėmis“)
- ✓ **tėvų, mokytojų suformuotos vertybės** („esu aktyvus, nes to manęs moko tėvai mokytojai. Noriu turiningai praleisti laisvalaikį“)
- ✓ **asmeninės būdo savybės** („lema mano noras ir paskatos tai daryti“, „tai daugiausiai lema mano noras“)
- ✓ **noras pasinaudoti savo teisėmis** („turiu balso teisę“, „dalyvauju moksleivių veikloje, turiu balso teisę“)
- ✓ **rūpinimasis jaunimo reikalais** („man rūpi jaunimo gyvenimas“).

Vis dėlto vienas jaunuolis pabrėžė esąs **neaktyvus dėl didelio mokymosi krūvio** („neaktyvus, nes nėra laiko, namų darbų krūvis labai didelis“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) pasidalinę į aktyvius ir pasyvius. Aktyvumą lemiantys veiksniai:

- ✓ **asmeninės savybės, įpročiai** („tiesiog taip esu įpratęs, man smagu kažkur dalyvauti“, „aš esu aktyvus, nes aš to noriu“)
- ✓ **noras padėti kitiems** („noras padėti kitiems“, „dalyvauju labdarinių organizacijų veikloje, nes ten galiu save išreikšti, noras padėti kitiems“)
- ✓ **tobulėjimo siekis** („noras tobulėti, visur dalyvauti“).

Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:

- ✓ **laiko stygius** („nesu aktyvi, nėra tam laiko“, „neaktyvus, nes nėra tam laiko“)
- ✓ **daug laiko reikalaujantys šeimos poreikiai** („turiu du vaikus, neturiu laiko dalyvauti veikloje“).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

- ✓ **įdomios ir aktualios jaunimui veiklos organizavimas** („daryti tokias akcijas, kurios būtų įdomios jaunimui“, „organizuoti įdomią veiklą“)

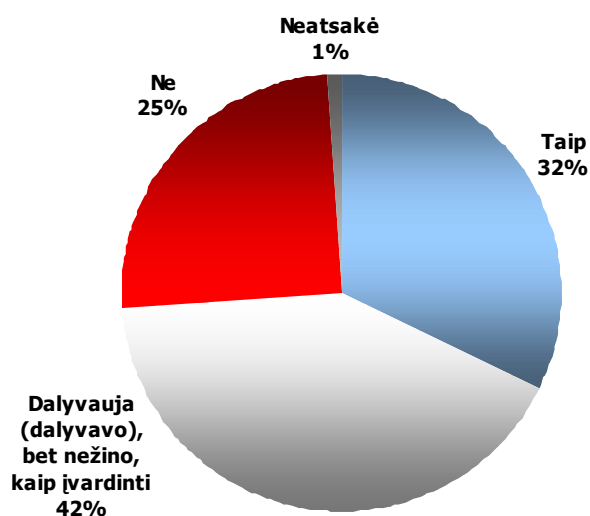
- ✓ **informacijos platinimas mokymo įstaigose** („reikia apie tai kalbėti mokyklose ir juos kviešti“)
- ✓ **bandymas sudominti bei aktyvus jaunimo skatinimas prisijungti prie pilietinių veiklų** („stengtis labiau sudominti jaunimą“, „sdominti, gebėti pritraukti“, „reikėtų daugiau raginti visur dalyvauti“, „sdominti užsiimti tam tikra veikla“)
- ✓ **sporto centro įkūrimas kaimo vietovėje** („kaimo vietovėje įkurčiau sporto centrą“)
- ✓ **mokymosi krūvio mažinimas** („mažinti mokslo ir namų darbų krūvį, sudaryti sąlygas veikti“).

19–29 metų amžiaus jaunuoliai, be jau minėtų būdų, bendraamžių aktyvumą siūlo skatinti:

- ✓ **organizuojant veiklas atsižvelgiant į jaunimo poreikius** („daugiau atsižvelgti į jaunimo poreikius, kad sudominti“)
- ✓ **skatinant būti aktyviais nuo pat mažens** („nuo mažens juos skatinti visur dalyvauti“)
- ✓ **į veiklas įtraukiant jaunimo tėvus** („visų pirma reikėtų, kad jaunimo tėvai įsitrauktų į įvairias veiklas“)
- ✓ **auklėjant pavyzdžiu** („parodyti, kad galima gyventi kitaip“)
- ✓ **skleidžiant daugiau informacijos apie organizacijų veiklą** („daugiau informacijos apie mieste veikiančių organizacijų veiklą, reikia, kad organizacijos daugiau save pristatinėtų visuomenei“).

Vienas jaunuolis mano, kad **neriekia imtis jokių priemonių** („padaryti nieko nereikėtų, nes jaunimas pats renkasi ką jam veikti ar neveikti“).

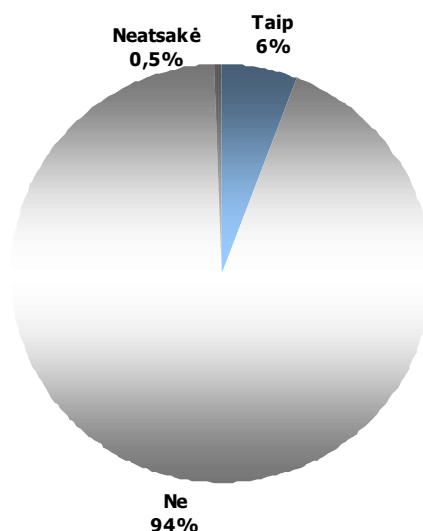
Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=189)

42 proc. apklausos dalyvių mano, jog apibrėžti savanorišką veiklą, kurioje jiems teko dalyvauti, būtų sudėtinga. 32 proc. tiriamųjų tai nesukeltų sunkumų. 25 proc. negali įvardyti savo savanoriškos veiklos (žr. 3.9.2.6 pav.).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=400)

6 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

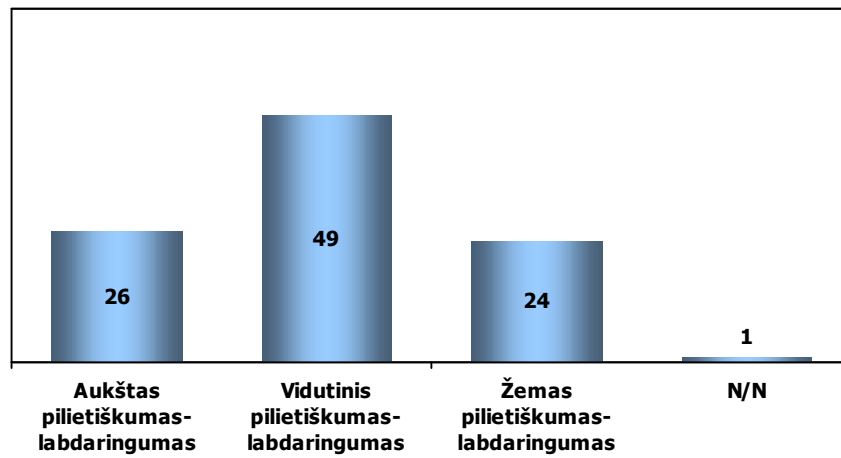
Nustatytos statistškai reikšmingos silpnos teigiamos priklausymo neformaliai grupei ar stiliui koreliacijos su šiais rodikliais:

- Pilietišumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,156$, $p=0,002$)
- Aplinkos pilietišumo ir labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,143$, $p=0,004$)
- Dalyvavimu savanoriškoje veikloje (Spearmano $\rho=0,198$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad neformalioms grupėms ar stiliams priklausantys asmenys dažniau dalyvauja savanoriškoje veikloje, pasižymi aukštesniu pilietišumo-labdaringumo lygiu ir gyvena aukštesnio pilietišumo ir labdaringumo lygio aplinkoje.

Aplinkos pilietišumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietišumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietišumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietišumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki

28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

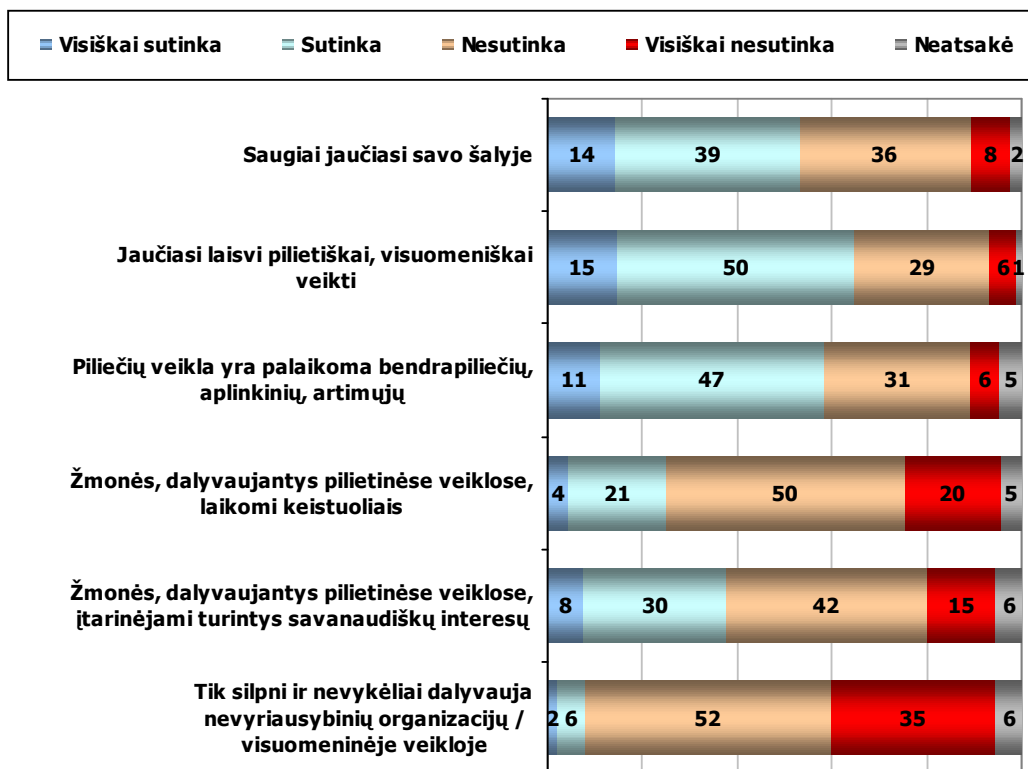
3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=400)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,0. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Kalvarijos jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

49 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 26 proc. aplinka yra aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio. 24 proc. – žemo (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,141$, $p = 0,005$) ir silpna teigiama koreliacija su politiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,210$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis politinis-pilietinis aktyvumas ir politiškumas-labdaringumas.

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=400)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (65 proc.), mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (58 proc.) bei jaučiasi saugiai savo šalyje (53 proc.). 38 proc. respondentų mano, jog žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 25 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 8 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai savo miestui norėtų pasitarnauti:

- ✓ **gražindami aplinką, apleistas vietas bei pastatus** („sutvarkyti miestelio aplinką“, „sutvarkyti šiukšles“, „sutvarkyti apleistus pastatus“, „pasodinti medį“, „sutvarkyti aplinką“)
- ✓ **garsindami miesto vardą** („išgarsinti savo kaimą“, „jei leistų galimybės, pagarsinčiau savo kraštą“)
- ✓ **dalyvaudami įvairiose akcijose** („galiu dalyvauti akcijose, pvz., „Darom“).

Vyresnieji (19–29 m.) informantai, savo miestui kaip piliečiai norėtų pasitarnauti ir šiais darbais:

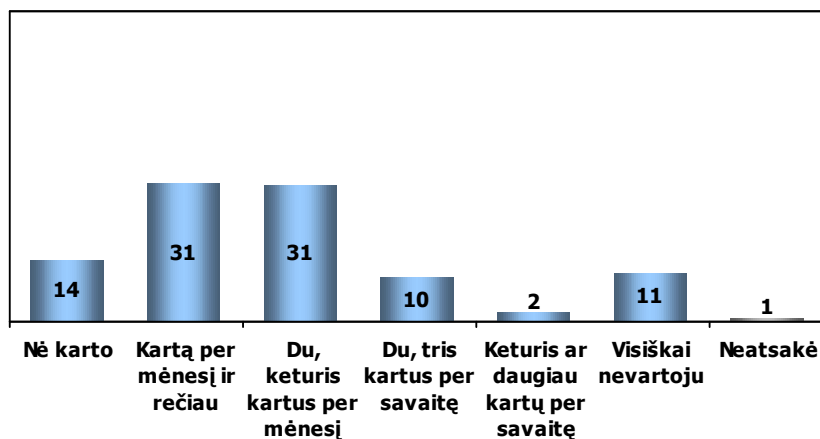
- ✓ **dalyvavimu kultūriniame ir socialiniame miesto gyvenime** („prisidėti prie kultūrinio ir socialinio darbo“)
- ✓ **savo meninės veiklos garsinimu** („garsinti savo meninę veiklą“).

Vienas jaunuolis (19–29 m.) mano, kad **pasitarnauti miestui galima tik kartu su bendraminčiais** („vienas praktiškai nieko negali nuveikti, svarbu, kad vienodai mėstančių būtų dauguma“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

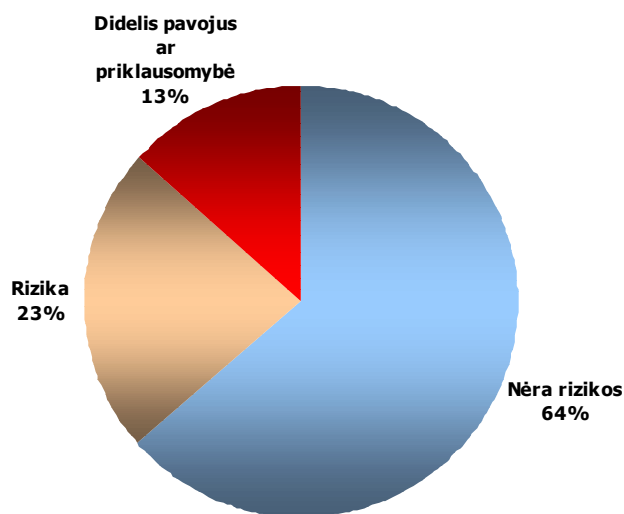

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=400)

Per paskutinius šešis mėnesius 31 proc. jaunuolių alkoholią vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, kiti 31 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 12 proc. tai darė dažniau. 24 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

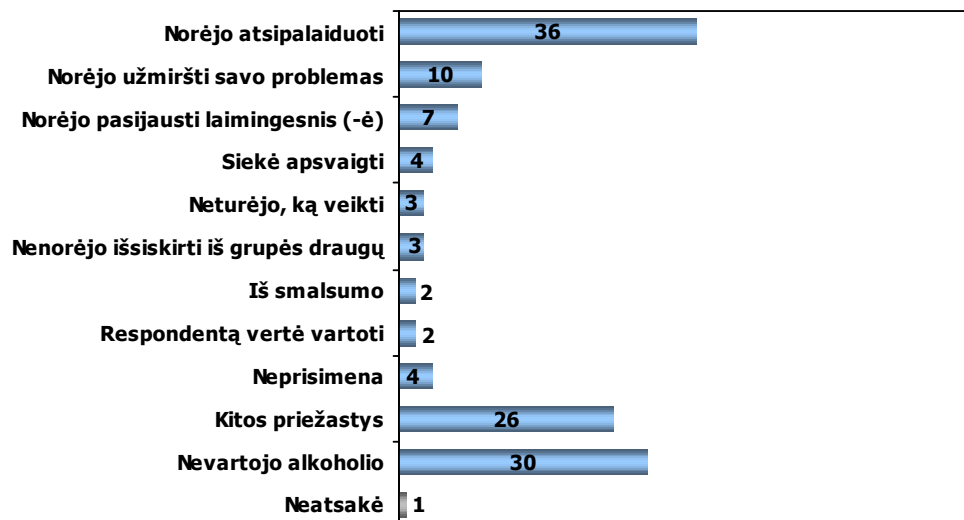
3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=400)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,8. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

64 proc. tiriamųjų šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 23 proc. priklauso rizikos grupei. 13 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

Didelis pavojus ar priklausomybė nuo alkoholio dažnesnė vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$) ir vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

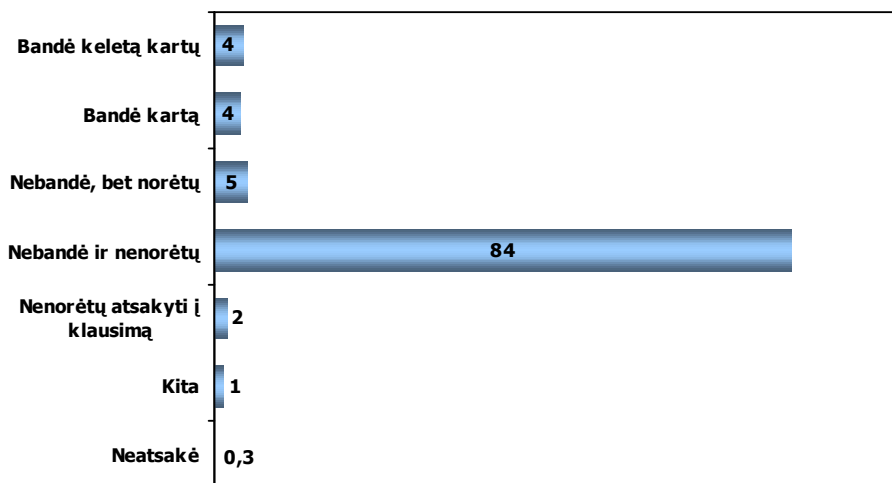
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=400)

36 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 10 proc. alkoholi vartoja, norėdami užmiršti problemas, 7 proc. – pasijausti laimingesni (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartoju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

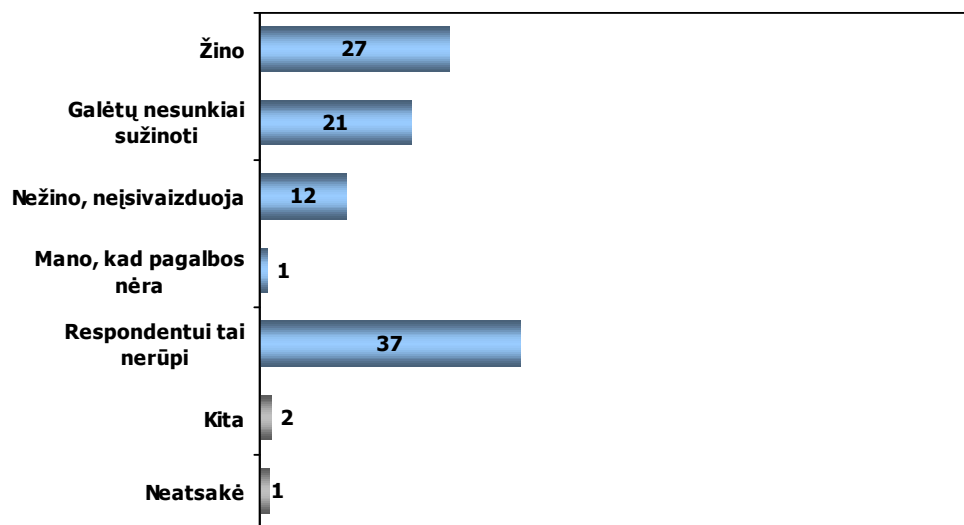

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=400)

84 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 8 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų) (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho=-0,173$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų.

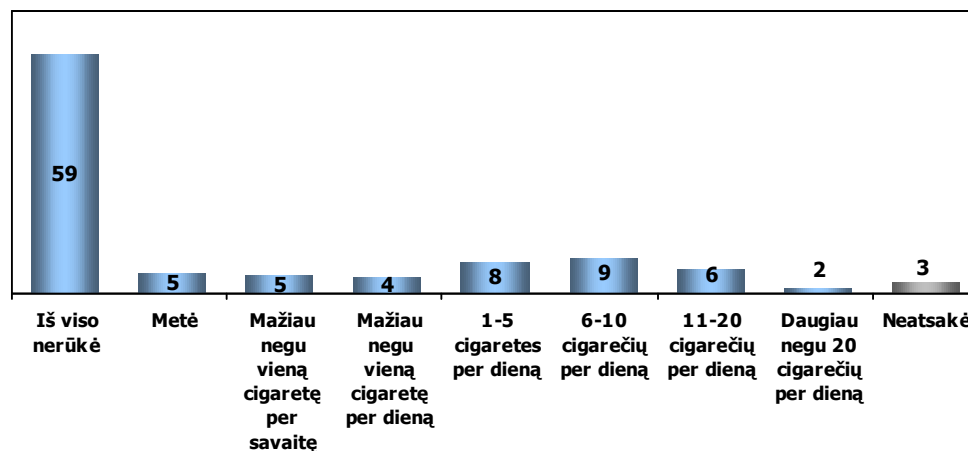
Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=400)

27 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 21 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 37 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

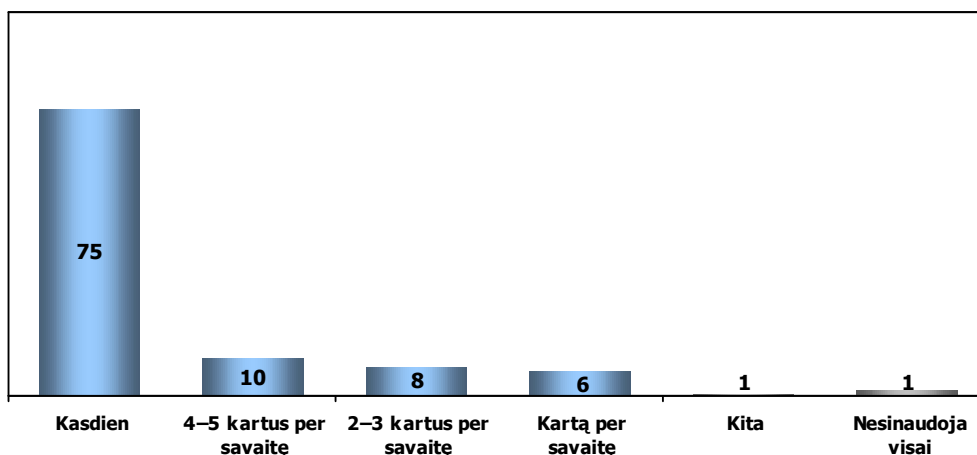
3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=400)

64 proc. Kalvarijos jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 9 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 8 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną. 17 proc. per dieną surūko daugiau negu 6 cigaretes (žr. 3.10.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnio ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $\rho=0,277$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau visai nerūko

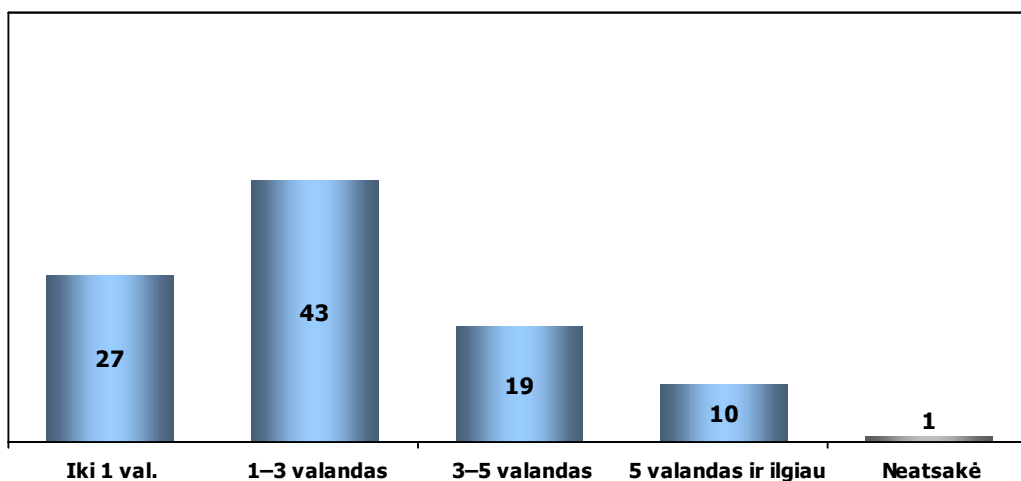
moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=400)

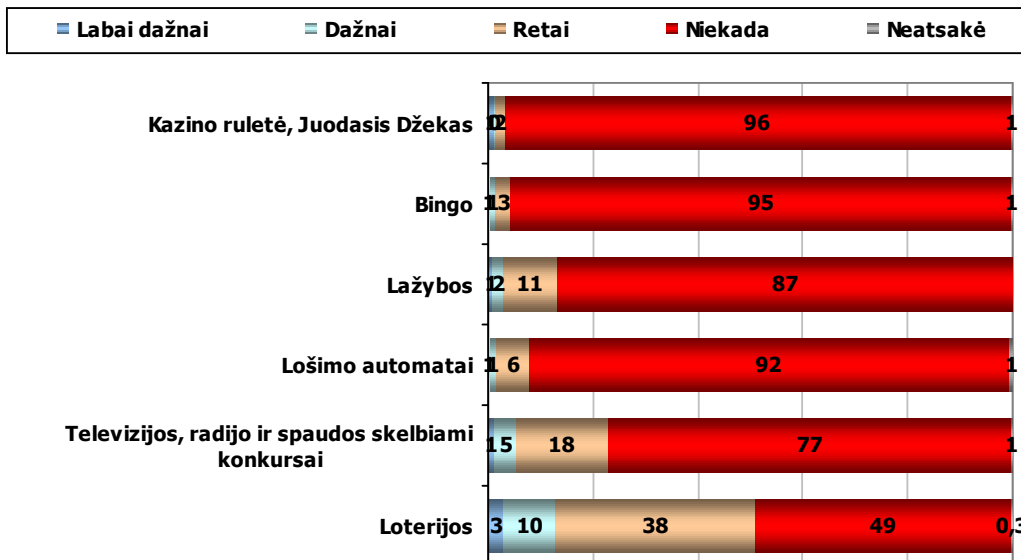
75 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 10 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 8 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=400)

Dažniausiai internetu naudojamosi 1–3 val. per dieną (43 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 27 proc. respondentų. 19 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 10 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

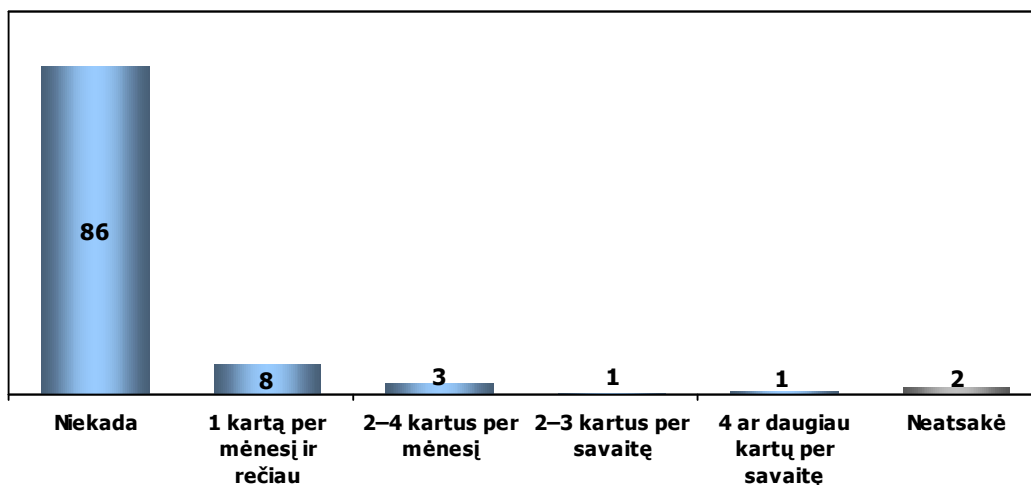
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=400)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos – 51 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 24 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 13 proc. apklaustųjų. Lošti automatais – 7 proc. (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=400)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (86 proc.). 8 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 5 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų niekada nevartoję dažniau teigė vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, labiausiai paplitusiais žalingais įpročiais tarp bendraamžių, laiko:

- ✓ **alkoholio vartojimą** („alkoholis“, „gėrimas“, „alkoholio vartojimas“, „alkoholizmas“, „labai geria“, „alus“, „vartoja alkoholį“)
- ✓ **narkotikų vartojimą** („narkotikai“, „narkotikų vartojimas“, „psichotropinių medžiagų vartojimas“)
- ✓ **rūkymą** („rūko“, „rūkymas“, „tabako vartojimas“)
- ✓ **necenzūrinių žodžių vartojimą** („keikimasis“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teirujamasi, kas jų manymu padėtų sumažinti bendraamžių žalingų įpročių kiekį. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **įvairiais būdais aiškinti jaunuoliams apie cigarečių, alkoholio, narkotikų žalą** („stengčiausi paaiškinti žalingų įpročių žalą“, „daugiau rodyčiau filmų, video apie tai, kokios pasekmės jų laukia“, „motyvuoti paaiškinčiau, kodėl tai daryti yra negerai“, „kalbėčiau apie žalingų įpročių pasekmes“, „bandyčiau paaiškinti, kad tai labai kenkia sveikatai ir tai daryčiau labai įtikinamai“)
- ✓ **uždrausti vartoti / parduoti cigaretes ir alkoholį** („uždrausčiau nepilnamečiams gerti ir rūkyti“, „neparduočiau nepilnamečiams alkoholio ir cigarečių, griežtai už tai bausčiau“)
- ✓ **įsteigti spec. ligoninę alkoholio vartotojams** („įsteigčiau ligoninę alkoholikams“)
- ✓ **drausti rūkyti viešose vietose, bausti už tai** („drausčiau rūkyti viešose vietose ir suaugusiems, už tai bausčiau“, „ypač griežtai bausčiau už rūkymą, gėrimą viešose vietose“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

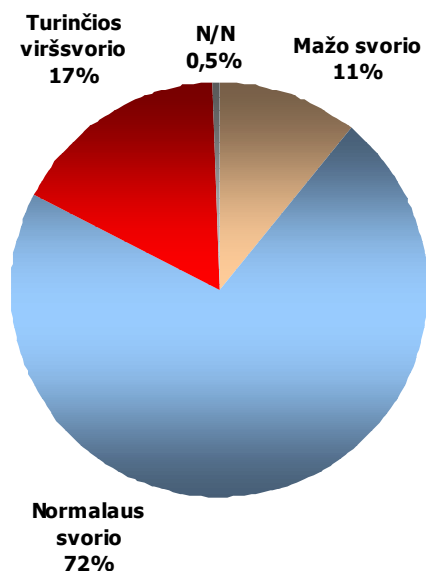
- ✓ **baudų, už pardavinėjimą nepilnamečiams, griežtinimas** („sugriežtinčiau baudas už pardavinėjimą nepilnamečiams cigaretes ir alkoholį“, „griežčiau bausčiau asmenis, pardavinėjančius alkoholį ir tabaką nepilnamečiams“)
- ✓ **alkoholio ir tabako reklamos uždraudimas** („uždrausčiau šių gaminių reklamą visose vietose ir per televiziją“)
- ✓ **vaikų auklėjimas nuo mažens** („reikia auklėti vaikus kol jie dar maži, o ne kai jau tampa pusiau suaugę“)
- ✓ **kainų didinimas** („pakelčiau kainas“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti

kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $kūno\ masė/ūgis^2$ (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

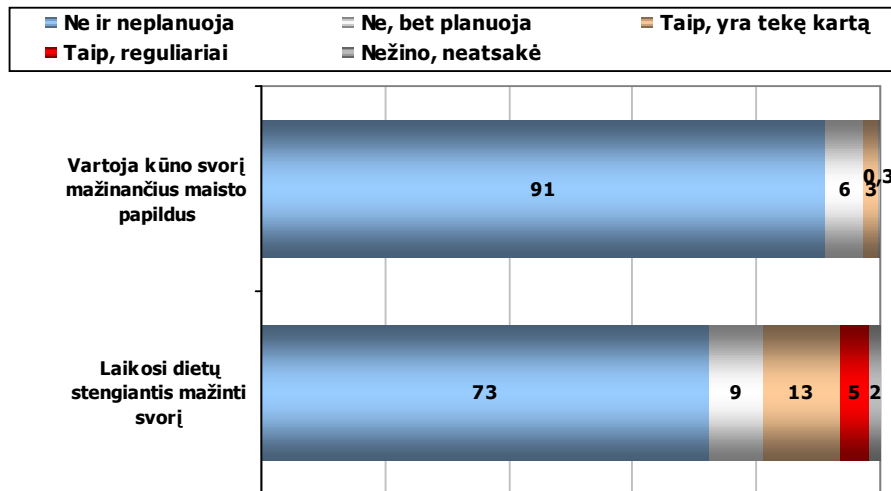
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=200)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,2. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (72 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 17 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, 11 proc. yra per mažo svorio (žr. 3.11.1 pav.).

Jauniausios (14–18 m.) tyrimo dalyvės dažniau yra per mažo svorio, o vyriausios (24–29 m.) dažniau turi viršsvorio (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

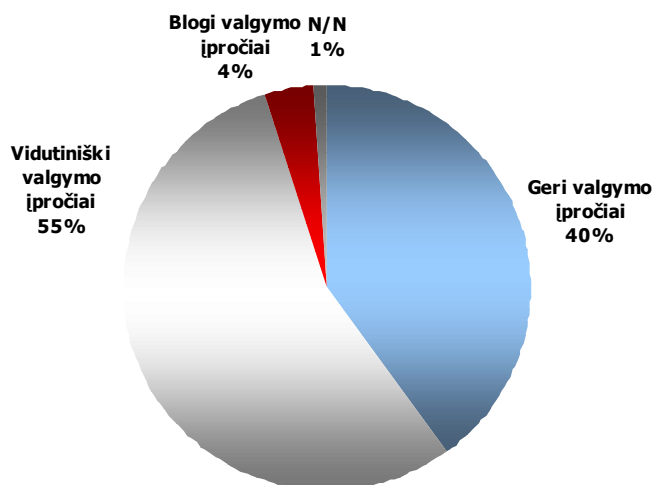

3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=400)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (91 proc.) bei neketina laikytis dietų (73 proc.). 9 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, yra bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 27 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių preparatų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,444$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius preparatus. Kūno svorį mažinančių preparatų dažniau nevartoja ir neplanuoja vartoti vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$). Jie taip pat dažniau neketina laikytis dietų stengiantis mažinti svorį (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=400)

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 23,2. Tai reiškia, kad Kalvarijos jaunuoliams būdingi vidutiniški sveikos mitybos įpročiai.

55 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 40 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri, 4 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

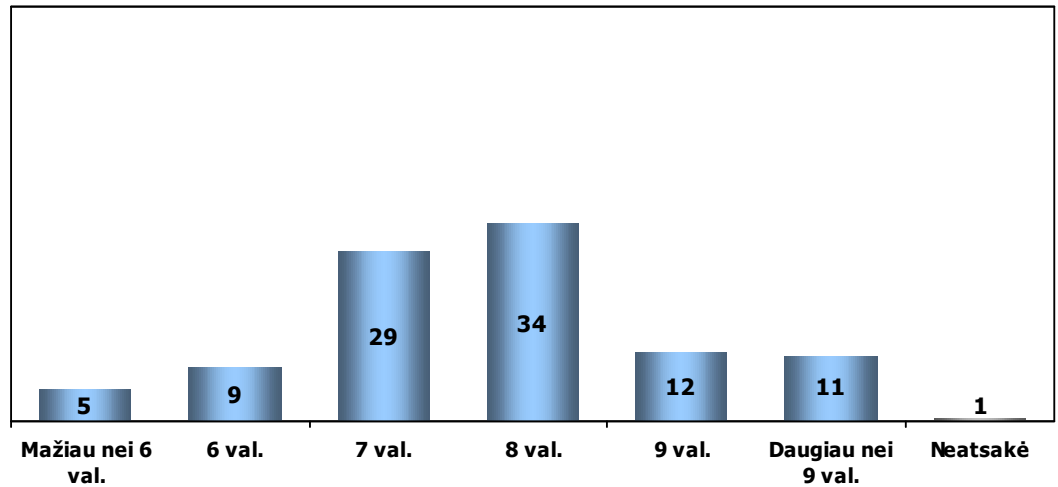
Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

- ✓ **didelė nesveiko maisto pasiūla** („todėl, kad jų aplinkoje pilna nesveiko maisto, kuris atrodo daug patraukliau“, „yra daug greito maisto užkandžių“, „todėl, kad yra per daug greito maisto užkandinių“)
- ✓ **finansinis nepriteklius** („mažai lėšų, todėl neturi kaip pavalgyti sočiai“)
- ✓ **atsainus požiūris į savo sveikatą, kūno formas** („jaunimas nesirūpina savo sveikata, figūra“)
- ✓ **informacijos apie sveiką maitinimąsi stoka** („nėra informacijos apie teisingą mitybą“)
- ✓ **tėvų auklėjimo spragos** („sveikai maitintis turi išmokyti tėvai“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), ypač akcentavo šias prasto maitinimosi priežastis:

- ✓ **piniginių lėšų stygius** („kokybiškam maistui neužtenka pinigų“, „nėra pinigų maitintis geriau“, „per mažai lėšų sveikai maitintis“, „neturi už ką nusipirkti“, „ne visiems yra už ką nusipirkti“)
- ✓ **žiniasklaidos įtaka maitinimosi įpročiams** („dėl beribio grožio kulto, kurį skatina TV, laikraščiai, internetas“)
- ✓ **didelė importuoto maisto pasiūla** („per daug privežtų užsienietišku patiekalų“).

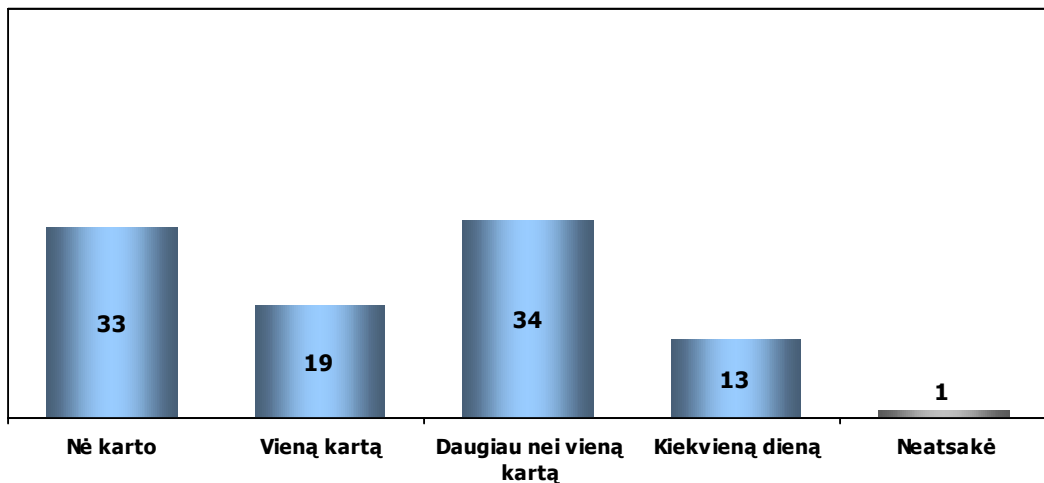
Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=400)

34 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 29 proc. miegojo po 7 val. 14 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 23 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

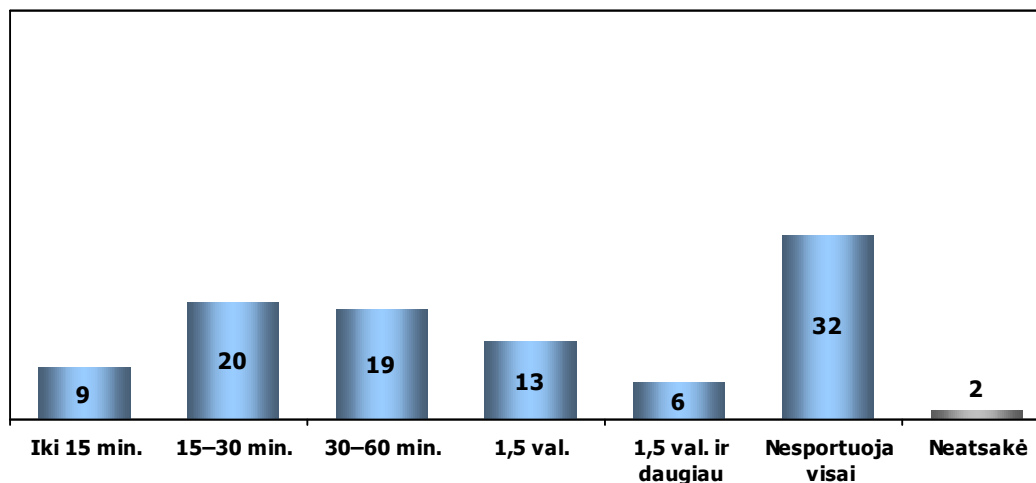
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuoja“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=400)

47 proc. respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 19 proc. sportuoja kartą per savaitę. 33 proc. – išvis nesportuoja (žr. 3.11.5 pav.).

Dažniau visai nesportuoja vyriausi (24–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=400)

19 proc. apklaustųjų sportavimui per dieną skiria 1,5 val. ar daugiau, kiti 19 proc. – 30–60 min. 29 proc. tyrimo dalyvių sportuoja iki pusvalandžio per dieną (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnių per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho = -0,556$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Taip pat nustatytos silpnos neigiamos sportavimo vienu kartu trukmės koreliacijos su kūno svorį mažinančių papildų vartojimu (Spearmano $\rho = -0,120$, $p = 0,017$) ir dietų laikymusi stengiantis mažinti svorį (Spearmano $\rho = -0,156$, $p = 0,002$). Tai reiškia, kad tie apklaustieji, kurie daugiau laiko vienu kartu skiria sportui, yra mažiau linkę mažinti svorį laikantis dietų ar vartojant kūno svorį mažinančius papildus.

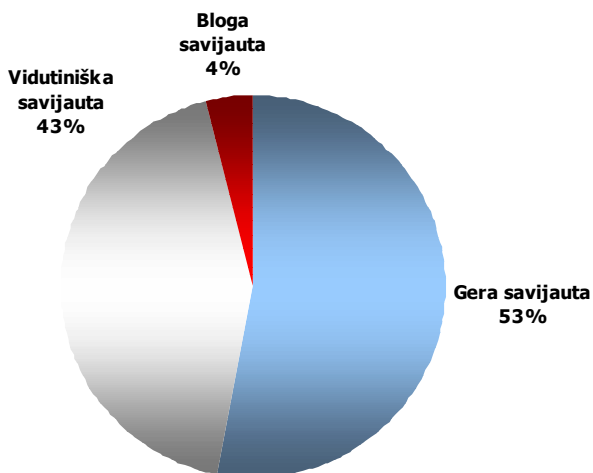
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **didelis prisirišimas prie kompiuterio, interneto, TV** („daugiausiai laiko sėdi prie kompiuterio“, „yra kompiuteris, per jį dažniau bendrauja su draugais“, „daugiau laiko praleidžia prie kompiuterio ir televizijos“, „per daug laiko praleidžia prie kompiuterio ir televizoriaus“, „kompiuteriai“, „visą laiką, kurį jie galėtų praleisti sportuodami, jie praleidžia prie kompiuterio“)
- ✓ **tinginystė** („visi labai tingūs“)
- ✓ **vietų, tinkamų sportuoti, nebuvimas** („nėra vietų, kur būtų galima sportuoti“, „nėra sporto aikštyno“)
- ✓ **pavyzdžio nematymas, sudominimo stoka** („neaktyvūs, nes nemato tėvų pavyzdžio“, „nėra sudominimo, niekas nešneka apie fizinio aktyvumo naudą“).

Vyresnieji (19–29 m.) mano, kad mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiais veiksniais:

- ✓ **prisirišimas prie automobilio** („dabar visi turi automobilius“, „automobiliai“, „naudojamės automobiliais“)
- ✓ **vietų, tinkamų sportuoti, stygius** („trūksta sporto aikštelių, klubų“, „todėl, kad nėra tam skirtų sąlygų“)
- ✓ **neaktyvaus gyvenimo būdo įpročiai** („nuo mažens jie buvo neaktyvūs fiziškai“)
- ✓ **sporto teikiamos naudos neįvertinimas** („trūksta supratimo kam naudingas sportas“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=400)

Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 12,7. Šis rodiklis patenka tarp vidutinės ir geros fizinės sveikatos kategorijų.

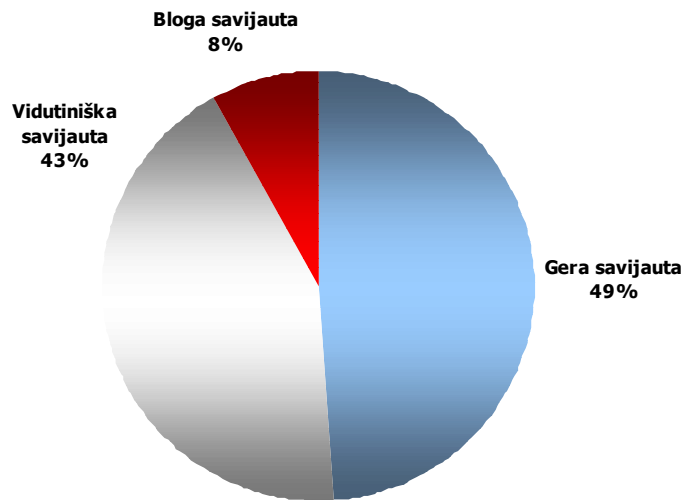
53 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 43 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 4 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp fizinės savijautos ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,144$, $p=0,004$). Tai rodo, kad geriau fiziškai jaučiasi tie apklaustieji, kurie sveikiau maitinasi.

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=400)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 23,9; reiškianti vidutinę psichinę Kalvarijos jaunuolių savijautą.

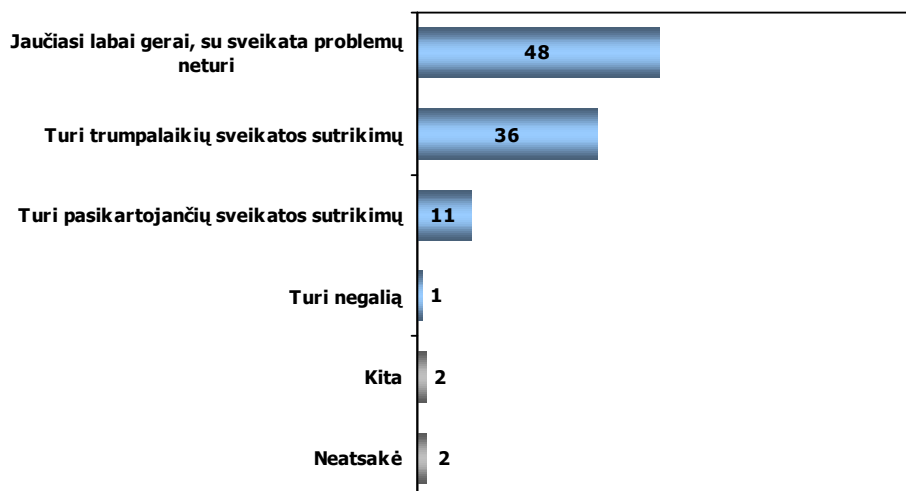
49 proc. apklausos dalyvių pasižymi gera psichine savijauta. 43 proc. jaunuolių per pastarąjį mėnesį susidūrė su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 8 proc. psichinė savijauta – bloga (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp psichinės savijautos ir sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,147$, $p=0,003$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas sveikiau maitinasi, tuo geresnė jo psichinė savijauta. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,483$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai. Gera psichine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–29 metų amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **mažinti psichologinio smurto apraiškas jaunimo aplinkoje** („mažinti patyčias, už jas bausti, gal net tėvus“, „reikėtų mažiau juos žeminti ir šaipytis iš jų“, „jų nežeminti“, „reikėtų labiau juos gerbti ir jiems padėti iškilus problemai“, „juos palaikyti ir mažiau žeminti“, „stengtis sumažinti patyčias“)
- ✓ **bendrauti su psichologais** („pravesti paskaitas, kur dalyvautų ir psichologas“, „dažniau lankytis pas psichologus“)
- ✓ **skatinti tėvų ir vaikų bendravimą** („skatinti tėvų ir vaikų tarpusavio bendravimą“)
- ✓ **ugdyti tolerantiškumą** („skatinti jaunimo tolerantišką elgesį vieni kitų atžvilgiu“)
- ✓ **atsižvelgti į jaunimo poreikius** („daugiau kreipti dėmesio į jų poreikius“).

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

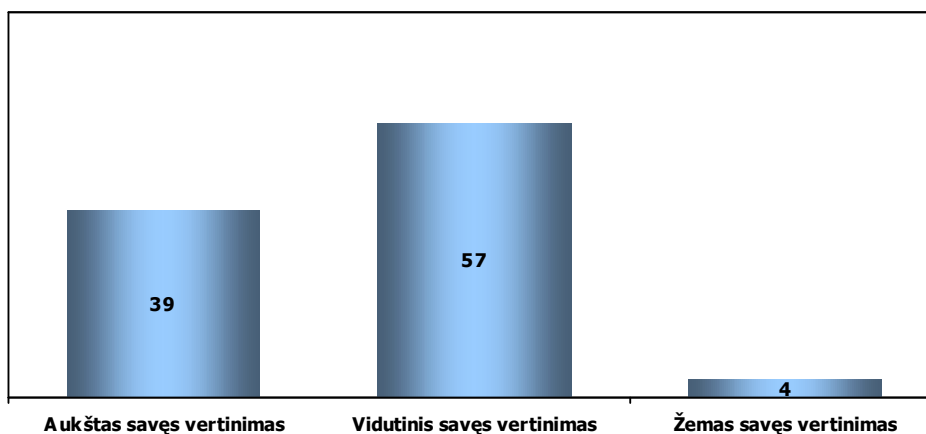

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=400)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (48 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (36 proc.). 11 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Gerai jaučiasi ir problemų su sveikata dažniau neturi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,043$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=400)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 29,5. Tai parodo, kad Kalvarijos jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

57 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 44 proc. pasižymi aukštu, 2 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

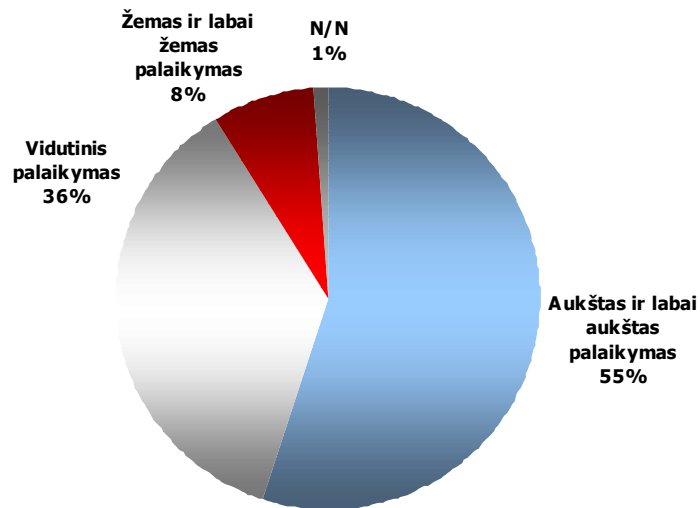
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **patiriamos patyčios, pažeminimas** („šiais laikais jaunuoliai gėdijasi pasakyti, kad jie yra kažkuo geri, nes susilaukia patyčių“, „jie patiria patyčias, kurios juos nuteikia psichologiškai“, „kiti juos žemina“, „gal dažniau jie yra žeminami vyresnių“, „jie yra žeminami, todėl nepasitiki savimi“)
- ✓ **palaikymo iš aplinkinių stoka, neigiamas požiūris** („neturi žmonių, kurie palaiko“, „dažniausiai ir kitų požiūris į tą žmogų būna neigiamas“)
- ✓ **savęs nuvertinimas** („jie nemoka savęs įvertinti“, „jie galvoja, kad yra stori, negražūs ir nepasitiki savimi“, „jie tiki, kad yra prastesni už kitus“).

Vyresnieji (19–29 m.) išskyrė tas pačias problemas – patyčias ir savęs nuvertinimą, o papildomai prastą jaunuolių požiūrį į save sieja ir su šiais aspektais:

- ✓ **siekis būti ypatingu** („todėl, kad norima būti kažkuo ypatingu, tobulu, o savyje jaunas žmogus visada randa trūkumų“)
- ✓ **neigiama žiniasklaidos įtaka** („reklamos suformuotas įvaizdis“).
Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:
- ✓ **labiau save vertinant ir mylint** („mylėti save labiau nei kitus“, „mylėti save, neklausyti ką sako kiti, juk pats žinai koks esi“, „būti optimistiškesniais ir žvelgti į šviesiąją gyvenimo pusę“, „įžvelgti savyje kažką gero“, „mylėti save, savimi rūpintis ir nekreipti dėmesio ką sako aplinkiniai“, „niekada savęs nenuvertinti“)
- ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas, stengtis dėl savęs, išlikti savimi“, „nekreipti dėmesio į kitus“)
- ✓ **užsiimant mėgstama, aktyvia veikla** („užsiimti mėgstama veikla“, „patarčiau sportuoti, muziką klausyti“)
- ✓ **bendraujant su palaikančiais žmonėmis** („bendrauti su žmonėmis, kurie tave palaiko“)
- ✓ **užsiimant visuomenine veikla** („įsijungti į visuomeninę veiklą“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=400)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,2; t. y. kiek aukštesnis nei vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis.

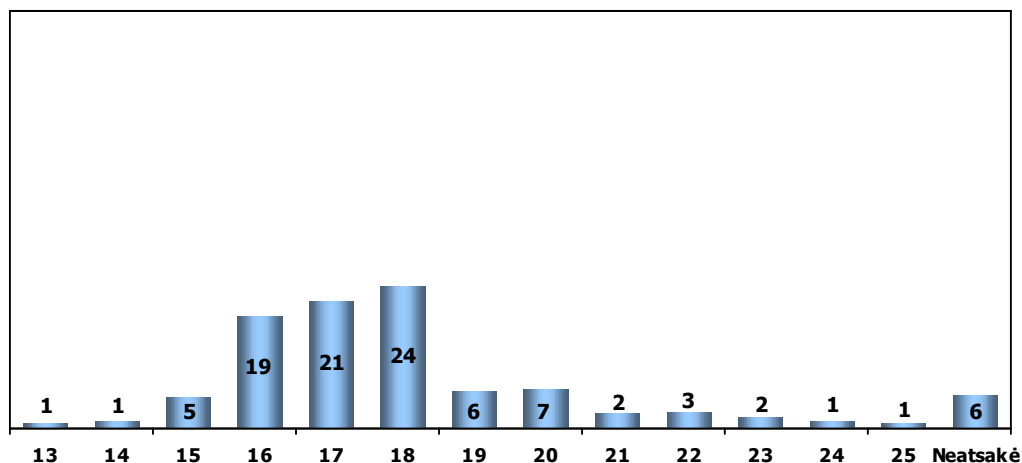
Grupei, pasižyminčiai aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 55 proc. apklaustųjų, vidutiniu – 36 proc., žemu ir labai žemu – 8 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpna teigiama koreliacija su savęs vertinimo rodikliu (Spearmano $\rho=0,231$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau save vertina.

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

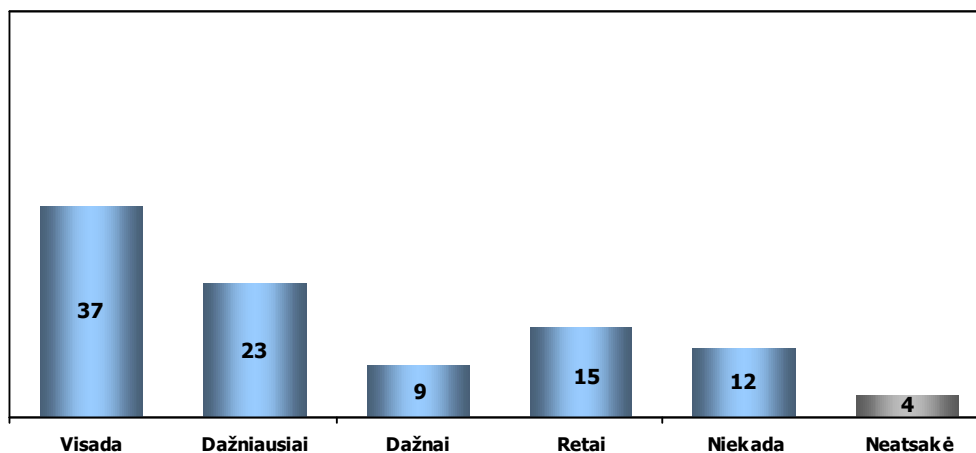
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=208)

Turėję lytinių santykių nurodė 52 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,8 metų.

Dauguma (64 proc.) lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 16–18 metų, 7 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 22 proc. – būdami vyresnio nei 18 m. amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

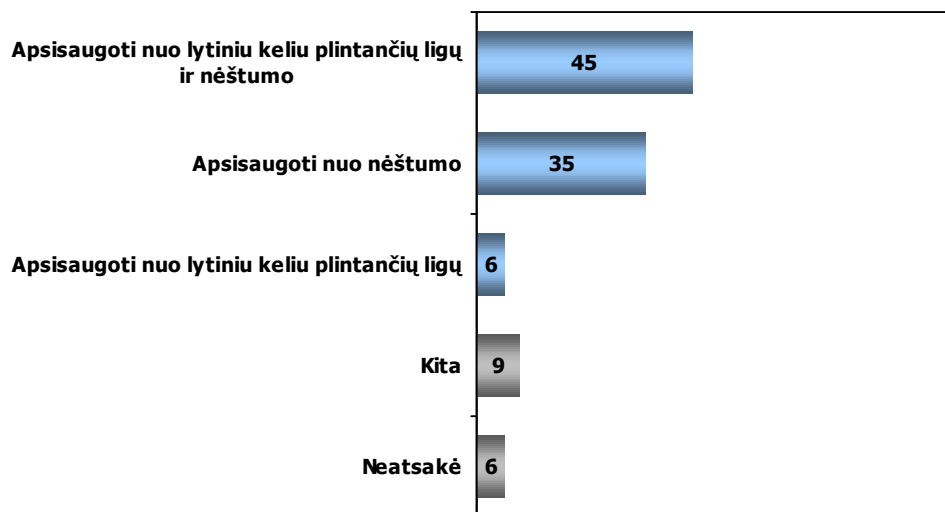
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=208)

37 proc. kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 23 proc. – dažniausiai, 9 proc. – dažnai. 15 proc. respondentų nurodė, kad kontraceptinėmis priemonėmis naudojasi retai, 12 proc. – išvis nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

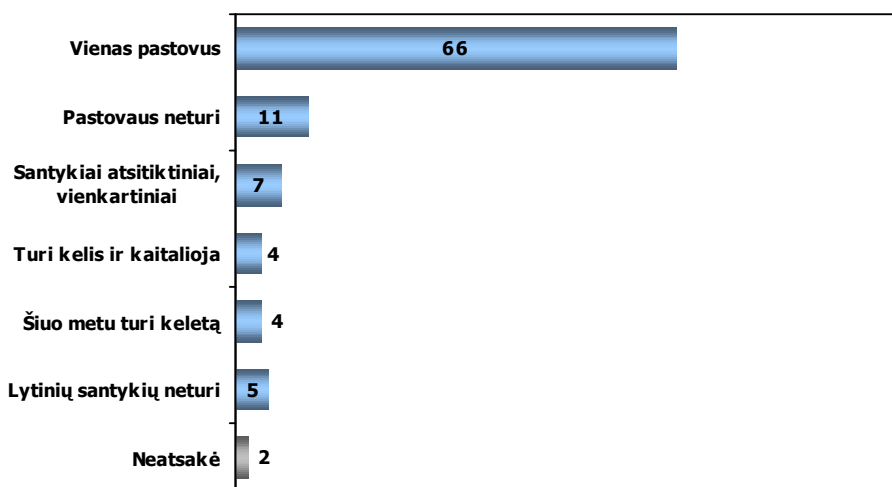

3.13.3 paveikslas. Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=208)

Dažniausiai (45 proc.) kontraceptinės priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 35 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 6 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Kontraceptines priemones, tik apsisaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja moterys, o vyrai dažniau pagalvoja ir apie lytiniu keliu plintančias ligas (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=208)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (66 proc.). 11 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 8 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių teigė turintys 7 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$) ir vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuolių manymu, norint, kad netruktų informacijos apie lytinius santykius, reikia:

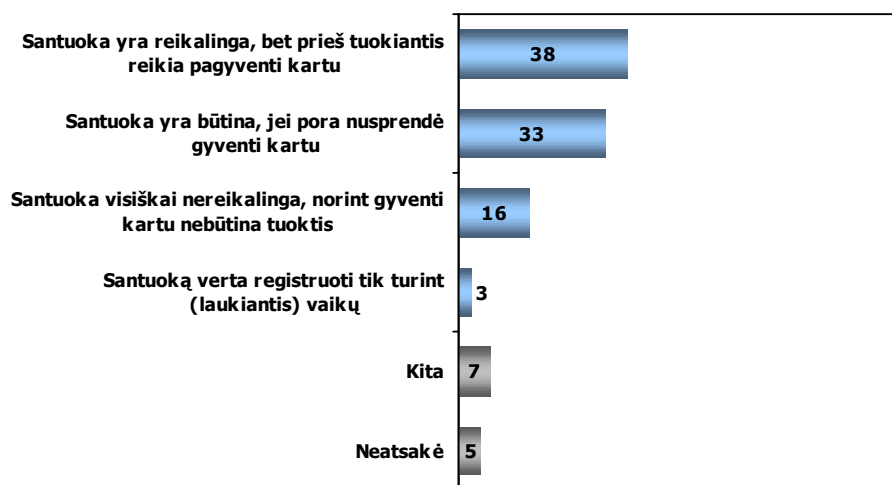
- ✓ **mokyti apie tai mokyklose, rodyti specialius filmus** („įvesti privalomo lytinio švietimo pamokas mokyklose“, „parodyti kiekvienoje mokykloje filmą“, „daugiau filmų, kuriuose būtų viskas paaiškinta“)
- ✓ **organizuoti specialias paskaitas lytinio švietimo tema** („šviesti mokinius šiuo klausimu, daryti kažkokias paskaitas apie tai“, „vesti paskaitas“, „skaityti paskaitas“)

Dviejų jaunuolių manymu, **informacijos šia tema netrūksta, ją galima rasti internete** („informacijos mano aplinkos jaunimui netrūksta“, „informaciją randa internete“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), papildomai siūlo ir šias priemones, padėsiančias jaunuoliams gauti daugiau žinių apie lytinius santykius:

- ✓ **anonimiškos paskaitos** („galbūt reikėtų miestui kažkokių konsultantų, kur jaunimas galėtų ateiti ir anonimiškai pasitarti ką daryti vienu ar kitu atveju, arba tik šiaip pasikalbėti“)
- ✓ **paskaitos propaguojančios lytinius santykius tik po vedybų** („įvesti lytinio švietimo paskaitas skatinančias ne tik saugius lytinius santykius, seksualumą ir pan., bet skatinančias atsisakyti lytinių santykių iki vedybų“)
- ✓ **tėvų pokalbiai su vaikais lytinių santykių tema** („reikia tėvams su vaikais daugiau šnekėtis apie lytinius santykius“)
- ✓ **jaunuolių skatinimas patiems domėtis šia tema** („paskatinti jų domėjimąsi“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=400)

38 proc. Kalvarijos jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 33 proc. mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. 16 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga, 3 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

- ✓ **bendravimas, laisvalaikio leidimas kartu, problemų aptarimas** („bendravimas ir santarvė“, „kartu spręsti bėdas“, „nuoširdus bendravimas, atviri pokalbiai“, „kompromisų ieškojimas“)
- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, supratimas** („pasitikėjimas“, „gerbti vieni kitus“, „abipusis pasitikėjimas“, „supratimas“, „pagarba, tarpusavio pasitikėjimą bei rūpestis“, „pasitikėjimas, gerbti vienas kita“)
- ✓ **vienas kito išklausymas** („išklaustyti vienas kito nuomones“)
- ✓ **rūpestis vienas kitu** („rūpintis ir mylėti“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS KALVARIJOS SAVIVALDYBEI

Situacija pagal mokinių savijautą mokykloje, jų gebėjimus spręsti iškylančias problemas vertintina tarp geros ir vidutiniškos. Panašiai vertintinas ir saugumo jausmas mokyklose. Nors statistinė dauguma mokykloje jaučiasi gerai ir saugiai, sugeba adekvačiai spręsti kylančias problemas, egzistuoja didelė grupė moksleivių (pagal skirtingus parametrus ši dalis siekia apie 30 proc.), kurių mokymosi aplinka šių kertinių poreikių neužtikrina.

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad pagrindinės problemos mokykloje yra siejamos su nedrausmingu moksleivių elgesiu, dideliu mokymosi krūviu ir patyčiomis.

Ne pamokų metu moksleiviai dažnai gali naudotis stadionu, tačiau uždaros mokyklos patalpos jiems nėra prieinamos.

Rekomenduotina daugiau dėmesio skirti saugios aplinkos mokykloje kūrimui – daugiau dėmesio skirti mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių bei smurto apraiškų mokyklose problemoms spręsti. Atsižvelgiant į sunkią didelės dalies jaunimo materialinę padėtį, sudaryti sąlygas išnaudoti mokyklos infrastruktūrą aktyviam jaunuolių laisvalaikio praleidimui (aktų, sporto salės ir pan.). Taip pat tikslinga skirti didesnę dėmesį jaunimo profesiniam orientavimui.

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti iškylančius sunkumus. Vyresnio tiriamojo amžiaus jaunuoliai (24–29 m.) dažniau studijų metu dirba ir, kaip rodo šio tyrimo rezultatai, apie pusė jų patiria sunkumų derindami studijas ir darbą.

Didžioji dalis studijuojančiųjų ketina tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. Apie 40 proc. ketina keisti studijų sritį, tačiau jas tęsti taip pat Lietuvoje. Studijų tęsimą užsienyje svarsto tik maždaug kas dešimtas studijuojantis savivaldybės jaunuolis.

Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis, nors, kaip rodo tyrimo rezultatai, savivaldoje aktyvesni jaunuoliai, kurie studijas rinkosi sąmoningiau. Atitinkamai, savo aukštojoje mokykloje aktyvūs studentai mažiau linkę išvykti tęsti studijų į užsienį.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą. Taip pat *rekomenduotina* jaunuoliams sudaryti sąlygas kuo išsamiau susipažinti su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, rengiant šių mokyklų prisistatymus ar susitikimus su savivaldybės jaunimu.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Tik maždaug kas antras dirbantis jaunuolis dirba pagal specialybę. Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia

darbo pasirinkimą ir pasitenkinimą juo: dažniau dirbama pagal specialybę, rečiau svarstoma keisti darbovietę ar išvykti į užsienį užsidirbti. Sąmoningas profesijos rinkimasis turi įtakos ir įsidarbinimo procesui: išsilavinimas tampa svarbesnis, mažėja asmeninių pažinčių įtaka.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama gerai.

Pusė darbą turinčių jaunuolių ketina jį keisti. Pagrindinis tokių ketinimų motyvas – per mažas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys jokio arba tenkinančio darbo, o darbo ieškosi pirmiausia per draugus, pažįstamus ir darbo biržą. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje jaunuoliai dažniausiai sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą.

Su verslumo politika susipažinę 19 proc. jaunuolių. 7 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų atstovais ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Taip pat *rekomenduotina* keisti jau studijuojančio jaunimo požiūrį į išsilavinimą ir darbą (itin gajus mitas „darbą galima gauti tik per pažįstamus“) bei didinti jaunimo verslumo skatinimo programų žinomumą bei prieinamumą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: finansų trūkumas, didelis mokslo krūvis bei skurdus laisvalaikio formų pasirinkimas. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms – būstui, vaiko priežiūrai ir t.t.

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų

bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik kas trečias jaunuolis gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe (tai labiau būdinga merginoms).

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: bendrauti, išsipasakoti, sulaukti jų paramos, patarimų, pagalbos, taip pat praleisti su jais laisvalaikį ar apskritai turėti artimą, patikimą žmogų.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – 14–18 metų jaunuoliai, ypač vaikinai, neturintys tvirto socialinio palaikymo (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šio amžiaus jaunuoliai yra linkę megzti naujas pažintis, tačiau neturėdami stipraus socialinio palaikymo gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 40 proc. apklaustųjų, o daugiau nei pusės respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra prastai išplėtotą infrastruktūrą, laisvalaikio praleidimo vietų stygius, girtavimas bei darbo vietų stygius.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 11 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 16 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 44 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Kokybiniam tyrimo jaunuoliai, kalbėdami apie gyvenimo sąlygų kokybės supratimą, paminėjo tiek emocinius (deramas vaikų auklėjimas, psichologinė savijauta), tiek racionalius (pastovus darbas, stabilios pajamos, patogus susisiekimasis) aspektus.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinų organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

9 proc. dalyvauja NVO veikloje, 6 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio

aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietiškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinimas iš šalies, t. y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybinės organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

75 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 24 proc. tai daro bent kartą per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėties taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 13 proc. respondentų. Visgi daugumos (84 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 33 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje. Dažniau rūkantys jaunuoliai dažniau linkę ir į narkotikų vartojimą. Tai rodo, jog narkotikai ir rūkalai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 13 proc. apklaustųjų, dažniau moterys.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį yra daugiau nei turinčių per mažą svorį. Tikėtina, jog viršsvorio problema stiprės ir vyresniame amžiuje, nes tokia tendencija pastebima: jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje dominuoja nepakankamas svoris, vyriausioje – viršsvoris. Dietų bent retkarčiais laikosi 27 proc. jaunuolių (dažniau merginų).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: finansų trūkumas, sveikos mitybos įgūdžių neturėjimas, nesveiko maisto pasiūla.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine ir psichine savijauta pasižymi vos apie pusė apklaustų jaunuolių. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t. y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su mitybos įpročiais. Kuo sveikiau jaunuolis maitinasi, tuo geriau jis (-i) fiziškai ir psichiškai jaučiasi.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas gana aukštas: tik 27 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu arba santuokos forminimo tik susilaukiant vaikų.

Informacijos lytinio švietimo klausimais pasigenda jaunesni (14–18 m.) kokybinio tyrimo dalyviai. Jie itin akcentuoja lytinio švietimo pamokų trūkumą. Vyresni jaunuoliai minėjo anonimiškų paskaitų lytinio švietimo tema poreikį, didesnę tėvų aktyvumą šiuo klausimu.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos į mokyklinio amžiaus jaunuolius. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.